

Zaštitnik ljudskih prava
i sloboda Crne Gore
Ombudsman

Broj: 03- 356/25
Podgorica, 16.04.2025. godine

Kabinet Zaštitnika 020/241-642
Savjetnici 020/225-395
Centrala 020/225-395
Fax: 020/241-642
E-mail: ombudsman@t-com.me
www.ombudsman.co.me

CRNA GORA SKUPŠTINA CRNE GORE	
PRIMLJENO:	17.04. 2025. GOD.
KLASIFIKACIONI BROJ:	00-72/25-56
VEZA:	
EPA:	530 XXVIII
SKRAĆENICA:	PRILOG:

Skupština Crne Gore
gospodin Andrija Mandić, predsjednik Skupštine

Podgorica

Poštovani,

Shodno odredbi iz člana 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", br. 042/11 od 15.08.2011, 032/14 od 30.07.2014, 021/17 od 31.03.2017), Skupštini Crne Gore podnosimo Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2024. godinu u štampanoj i elektronskoj verziji.

ZAMJENICA ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE

ZA OBLAST ZAŠTITA OD TORTURE, BEZBJEDNOST I NPM

**ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE
GODIŠNJI IZVJEŠTAJ NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE ZA 2024. GODINU**

Podgorica, mart, 2025. godine

NACIONALNI MEHANIZAM ZA PREVENCIJU TORTURE CRNE GORE
Godišnji izvještaj o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2024. godinu

SADRŽAJ

I UVOD	4
II USLOVI ZA RAD NPM-a	4
III METODOLOGIJA RADA	4
IV REALIZOVANE AKTIVNOSTI	5
4.1 POLICIJSKE PROSTORIJE ZA ZADRŽAVANJE	6
4.1.1. Odjeljenje bezbjednosti Bar:	6
4.1.2. Odjeljenje bezbjednosti Berane	7
4.1.3 Odjeljenje bezbjednosti Budva	8
4.1.5. Odjeljenje bezbjednosti Kolašin	10
4.1.5. Odjeljenje bezbjednosti Kotor	10
4.1.6. Odjeljenje bezbjednosti Mojkovac.....	11
4.1.7. Odjeljenje bezbjednosti Nikšić	13
4.1.8. Odjeljenje bezbjednosti Pljevlja.....	13
4.1.9. Odjeljenje bezbjednosti Rožaje.....	14
4.1.10. Odjeljenje bezbjednosti Tivat	15
4.1.11. Odjeljenje bezbjednosti Ulcinj	16
4.1.12. Obilazak Stanice granične policije I Pljevlja i Graničnog prelaza „Metaljka“	18
4.1.13. Stanica policije Žabljak.....	18
4.1.14. Generala zapažanja u odnosu na Upravu policije	19
4.2. UPRAVA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA – zatvori	21
4.2.1. Zatvor u Bijelom Polju	21
4.2.2. Uprava za izvršenje krivičnih sankcija – Istražni zatvor.....	22
4.2.3. Uprava za izvršenje krivičnih sankcija – zatvor za žene.....	24
4.2.4. Generalna zapažanja u odnosu na UIKS	25
4.3 JAVNE ZDRAVSTVENE USTANOVE - psihijatrijska odjeljenja	25
4.3.1. Odsjek za psihijatriju Opšte bolnice u Nikšiću	25
4.3.3. Specijalna psihijatrijska bolnica Dobrota	27
4.3.4. Generalna zapažanja u odnosu na tretman psihijatrijskih pacijenata	29
4.4 USTANOVE SOCIJALNE ZAŠTITE	30
4.4.1. JU Dom starih „Bijelo Polje“	30
4.4.2. JU Dom starih „Pljevlja“.....	31
4.4.3. JU „Komanski most“	33

NACIONALNI MEHANIZAM ZA PREVENCIJU TORTURE CRNE GORE
Godišnji izvještaj o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2024. godinu

4.4.4. JU Dječiji dom „Mladost“ Bijela	34
4.4.5. Generalna zapažanja u odnosu na ustanove socijalne zaštite	36
4.4.6. Analiza smrtnih slučajeva u UIKS-u u 2023. godini	37
4.5 MIGRANTI i IZBJEGLICE	41
4.5.1. Prihvatilište za strance	41
4.5.3. Prinudna udaljenja stranaca	42
V MEĐUNARODNE I DOMAĆE AKTIVNOSTI NPM-a	43
5.1. Saradnja sa Potkomitetom za prevenciju torture	43
5.2. Učešće na konferencijama, okruglim stolovima i radnim sastancima	43
VI PREDSTAVLJANJE RADA NPM-a	45

I UVOD

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa Ustavom Crne Gore i Zakonom o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore¹, vrši poslove Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) u cilju prevencije mučenja i drugih oblika surovog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja lica lišenih slobode, u skladu sa Zakonom i Opcionim protokolom uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka². NPM preduzima mjere za sprječavanje mučenja i drugih oblika surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, sprovođenjem redovnih i kontrolnih obilazaka mjesta u kojima se nalaze ili se mogu naći lica lišena slobode ili lica kojima je ograničeno kretanje, odlukom suda ili drugog državnog organa.

Upravo, kroz redovne nadzore mjesta pritvaranja NPM nastoji da osigura poštovanje ljudskih prava pritvorenih lica i spriječi zlostavljanje.

II USLOVI ZA RAD NPM-a

Na čelu NPM na nivou institucije bio je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković, zamjenica za oblast zaštite od zlostavljanja, bezbjednost i NPM Mirjana Radović, stručne poslove su vršili savjetnici/ce Zaštitnika prema unutrašnjem rasporedu, dok su na ovim poslovima, zavisno od potrebe, bili angažovani i savjetnici/ce iz drugih sektora u instituciji Zaštitnika (prava djeteta, zaštita od diskriminacije, oblast pravosuđa).

U rad NPM-a bili su uključeni članovi/ce radnog tijela NPM-a za oblast psihijatrije. Tokom godišnjih aktivnosti, vođeno je računa i o ravnopravnom tretmanu angažovanih lica na poslovima NPM u odnosu na pripadnost polu. Takođe bili su obezbijedjeni tehnički uslovi za realizaciju aktivnosti zasnovanih na prethodno utvrđenom Godišnjem planu obilazaka.

III METODOLOGIJA RADA

NPM je i u 2024. godini sprovodio svoju preventivnu funkciju kroz obilasku policijskih prostorija za zadržavanje, zatvora, psihijatrijske bolnice i psihijatrijskih odjeljenja i drugih mjesta gdje se nalaze ili mogu naći lica lišena slobode i lica kojima je ograničeno kretanje.

Realizacijom obilazaka, NPM utvrđuje i analizira zatečeno stanje i daje preporuke, u cilju unaprijeđenja sveukupnih uslova i postupanja sa ovim licima, prevencije torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih postupaka ili kazni.

Tim NPM-a je realizovao aktivnosti na osnovu godišnjeg Plana rada, koji je pripremljen nakon konsultativnog sastanka sa NVO koje se bave pravima lica lišenih slobode, pravima psihijatrijskih pacijenata i svih onih kojima je na neki način ograničeno kretanje.

¹ Službeni list Crne Gore", br. 042/11 od 15.08.2011, 032/14 od 30.07.2014, 021/17 od 31.03.2017)

² Zakon o potvrđivanju Opcionog protokola uz konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ponižavajućih kazni ili postupaka ("Službeni list Crne Gore" - Međunarodni ugovori, broj 9/08)

U skladu sa metodologijom, svaki obilazak se sastojao od pripreme faze, tokom koje je pripremljena potrebna dokumentacija, a članovi tima upoznati sa konkretnim zadacima. Održan je pripremni sastanak monitoring tima, na kome su se svi članovi upoznali sa svim pribavljenim materijalom/ dokumentacijom o ustanovi koja je predmet obilaska.

Obilasci su realizovani kroz 6 (šest) faza – uvodnim razgovorom sa starješinom ustanove odnosno ovlašćenim licem, obilaskom ustanove, razgovorom sa pritvorenim licima, pacijentima/pacijentkinjama ili štičenicima/štičenicama, razgovorom sa zaposlenima, uvidom u dokumentaciju i završnim razgovorom sa strajješinom ustanove.

Kroz preventivne obilaske kontinuirano ukazujemo na važnost apsolutne zabrane bilo kakve vrste kažnjavanja ili odmazde prema licima lišenim slobode koja su razgovarala sa članovima NPM-a i pružila im bilo koju vrstu informacije, kao i sa službenim licima zbog razmjene informacija sa timom NPM-a, utisaka, stavova, zapažanja ili mišljenja.

Nakon obavljenog obilaska tim NPM-a bi predstavio upravi ustanove svoja preliminarna zapažanja i utiske te ukazao na eventualne nepravilnosti koje je moguće i neophodno odmah otkloniti.

Na osnovu detaljne obrade pribavljenih informacija i podataka, analizom zatečenog stanja i poređenjem sa prethodno zatečenim stanjem u konkretnoj ustanovi i drugim pribavljenim informacijama, sačinjavan je izvještaj o stanju ljudskih prava i stepenu ispunjenosti prethodno datih preporuka.

Nacrtr izvještaja dostavljen je ustanovi sa pozivom da se izjasne o nalazima i preporukama NPM-a. Nakon toga, utvrđen je konačan tekst izvještaja koji je dostavljen ustanovi i po potrebi nadležnom ministarstvu i potom objavljivana na web stranici institucije Zaštitnika, podstranici NPM, zajedno sa odgovorom ustanove u kojoj je obavljen monitoring.

Svi pojedinačni izvještaji javno su dostupni na internet stranici Zaštitnika na:

[.https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/articles_report.html](https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/articles_report.html).

IV REALIZOVANE AKTIVNOSTI

U 2024. godini, shodno planu, obavljeno je 40 obilazaka, tokom koji su sagledana postupanja u organizacionim jedinicama Uprave policije - Odjeljenjima bezbjednosti Bar, Berane, Budva, Kolašin, Kotor, Mojkovac, Nikšić, Pljevlja, Rožaje, Tivat, Ulcinj, Stanica policije Žabljak, Stanica granične policije I Pljevlja, Graničnog prelaza Metaljka, Prihvatilište za strance, Graničnog prelaza „Luka Bar“, Uprave za izvršenje krivičnih sankcija – Istražni zatvor, Zatvor za žene, Zatvor u Bijelom Polju, javne ustanove za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica JU Dom starih „Bijelo Polje“, JU Dom starih „Pljevlja“, JU „Komanski most“, JU za zbrinjavanje djece lišene roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama JU Dječiji dom „Mladost“ Bijela, JZU za smještaj psihijatrijskih pacijenata – Specijalna bolnica za psihijatriju „Dobrota“, Odsjek za psihijatriju opšte bolnice u Nikšiću.

NPM je u 2024. godini radio na posebnom izvještaju „Analiza smrtnih slučajeva u 2023. godini u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija“ za čije potrebe je tim NPM-a u više navrata posjetio UIKS, u septembru 2023. godine, u februaru i maju 2024. godine. Za potrebe analize zatraženi su podaci od Centra za patologiju i

Centra za sudsku medicinu, te da li je u konkretnim slučajevima rađena patološko-anatomska obdukcija i sudsko medicinska – obdukcija.

U Izradi analize se pristupilo sa ciljem da se sagleda postupanje UIKS-a, odnosno zdravstvene službe u slučaju teških hroničnih bolesti koje su dovele do smrtnog ishoda, te da se utvrdi postupanje u slučaju smrtnih ishoda suicidom i generalno na koji način se postupa u slučaju smrtnih ishoda onih koji se nalaze u penalnom sistemu.

Na osnovu obavljenih obilazaka i analiza zatečenog stanja u 2024. godini Zaštitnik kao NPM uputio je **53 preporuke** ustanovama i nadležnim ministarstvima,. Ustanove i nadležna ministarstva primijenili su 10 ranije upućenih preporuka.

4.1 POLICIJSKE PROSTORIJE ZA ZADRŽAVANJE

4.1.1. Odjeljenje bezbjednosti Bar:

Zaštitnik kao Nacionalni preventivni mehanizam, obavio je kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Bar 20.05.2024. godine, radi ocjene stanja i ispunjenosti ranijih preporuka Zaštitnika.

Od 01.01.2024. godine do dana obilaska, ukupno je lišeno slobode 320 lica, dok je zadržano bilo 30 lica.

Zaključak i preporuke

U prostorijama za zadržavanje neophodno je obaviti određene intervencije i popravke kako bi se otklonili nedostaci koje je tim NPM-a evidentirao i ranije, a tiče se nedostatka tekuće vode usljed kvara na senzorima.

Prostorija broj dva i dalje je neuslovna za boravak kada sagledamo prostorne uslove, prisustvo dnevne svjetlosti i cjelokupnog ambijenta.

Pregledom dokumentacije na osnovu slučajnog uzorka zapaženo je da se zapisnici o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica ne popunjavaju u potpunosti (sva polja koja se odnose na zadržano lice/lice lišeno slobode), te da u konkretnom slučaju nije bilo zabilježeno da li je licu ponuđen obrok.

Tim je pregledom evidencija primjetio da pojedina lica koja su pozvana radi davanja obavještenja u svojstvu građanina nijesu evidentirana u dežurnoj službi u posebnoj evidenciji koja se odnosi na pristupanje lica po pozivu ili drugim evidencijama u kojima se bilježi ulazak i izlazak lica iz Ob-a.

OB Bar suočava se sa nedostatkom službenika. Brojno stanje u Stanici policije prema sistematizaciji bio je 107, dok je broj aktivnih službenika u momentu obilaska NPM-a iznosio 73 službenika.

Zaštitnik kao NPM podjseća na ranije date preporuke:

da se jednokrevetna prostorija za zadržavanje upodobi standardima CPT-a u pogledu dimenzija (širina);
da se prostorije za zadržavanje u potpunosti opreme fiksiranim klupama i stolicama kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode;

da se u prostorijama za zadržavanje u obezbijedi pravilno funkcionisanje česmi kako bi lica koja tu borave imali kontinuiran pristup vodi;

da se o upoznavanju lica sa pravima lica lišenih slobode sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog službenika koji ga je sa pravima upoznao;

da se sva lica koja pristupaju u CB Bar radi uzimanja obavještenja u svojstvu građanina evidentiraju kroz dežurnu službu, precizno navodeći sve neophodne podatke u skladu sa CPT standardima;

da se zapisnici o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica popunjavaju u potpunosti (sva polja koja se odnose na zadržano lice/lice lišeno slobode);

Upravi policije:

da donese standardnu operativnu proceduru ili instrukciju u vezi sa formalnim upoznavanjem sa pravima lica koja se dovode obezbjeđivši akt u pisanoj formi na kojem će stajati potpis lica koje se dovodi da je upoznat sa pravima ili da je odbio da potpiše, odnosno da nije bilo moguće lice upoznati jer je pružalo otpor;

Preporuke koje su bile ispunjene:

da ažurira pozive koje upućuje građanima/kama na način da u Upozorenju – u napomeni navede zakonitu pravnu konstataciju u vezi situacije kada građanin/ka odbije da pruži obavještenje da se ne može dalje zadržavati , u skladu sa članom 259 stav 3 ZKP-a;

da se okreće prostorije za zadržavanje u skladu sa Pravilnikom i da se redovno održava higijena prostorija za zadržavanje i mobilijara koji se u njima nalazi

4.1.2. Odjeljenje bezbjednosti Berane

Tim Nacionalnog preventivnog mehanizma, obavio je nenajavljeni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Berane 18.09.2024. godine.

Od 01.01.2024. godine do do momenta obilaska ukupno je bilo lišeno slobode 169 lica, dok je zadržano bilo 33 lica.

Zaključak i preporuke

Tokom obilaska OB Berane utvrđeno je da je u prostorijama za zadržavanje neophodno obezbijediti adekvatne higijenske uslove, očistiti mobilijar i preduzeti mjere kako bi uslovi za boravak bili higijenski prihvatljivi.

Pregledom dokumentacije na osnovu slučajnog uzorka zapaženo je da zapisnici o obavještenju prikupljenom od građanina ne sadrže u svakom konkretnom slučaju vrijeme početka i završetka prikupljanja obavještenja.

Tim je pregledom Evidencija takođe utvrdio da u konkretnom slučaju lice koje je bilo pozvano radi davanja obavještenja u svojstvu građanina nije bilo evidentirano u dežurnoj službi u evidenciji koja se odnosi na pristupanje lica po pozivu ili drugim evidencijama u kojima se bilježi ulazak i izlazak lica iz OB-a.

U prostorijama za zadržavanje OB Berane čistoća i higijena nisu bili zadovoljavajući

Zaštitnik kao NPM podseća na ranije date preporuke:

da se čebad i posteljina u prostorijama za zadržavanje, kao i dušeci na krevetima redovno higijenski održavaju;

da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim klupama i stolicama, kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode.

4.1.3 Odjeljenje bezbjednosti Budva

Nenajavljeni kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Budva obavljen je 24.04.2024. godine.

Od 01.01.2024. godine do dana obilaska NPM-a ukupno je bilo lišeno slobode 205 lica, dok je zadržano bilo 19 lica.

Zaključak i preporuke

Nakon obilaska NPM je istakao važnost preduzimanja konkretnih radnji kako bi se unaprijedili materijalni uslovi uz poštovanje standarda predviđenih domaćim Pravilnikom i standardima evropskog komiteta za prevenciju torture. Službe u okviru Uprave policije koje su zadužene za rješavanje problema materijalne prirode, kao što je kvar na česmama i nedostatak tekuće vode trebale bi bez odlaganja krenuti u otklanjanje tekućih nedostataka.

OB Budva kao i prethodnih godina suočava se sa nedostatkom službenika/ca. Na odliv kadrova, kao i u većini Odjeljenja bezbjednosti utiče starosna struktura službenika/ca, jer je najveći broj službenika/ca upravo starosti od 40 do 67 godina. Timu NPM-a je saopšteno da još dva službenika/ce u narednih mjesec dana odlaze u penziju, a Stanici policije u odnosu na postojeću sistematizaciju nedostajalo je njih 40.

Analizom dokumentacije primjećeno je da ona u određenim segmentima nije bila precizna – u Knjizi evidencije ulaska/izlaska evidentiraju se lica po koja dolaze u OB po raznim osnovama (obavezno javljanje, prikupljanje obavještenja, prijava itd). U konkretnom slučaju evidentirano je prisustvo lica za koje razlog naveden „prijava“, sa vremenom boravka u OB 17.04.2024. godine od 13:20 do 19h. Daljom analizom konkretnog slučaja zapazili smo da je u Zapisniku o obavještenju prikupljenom od građanina navedeno vrijeme uzimanja obavještenja u periodu od 21: 50 do 22:50h, te da ove dvije evidencije tj. dokumenta nisu usaglašena kada je u pitanju vrijeme boravka građanina/ke. Takođe, s obzirom da je u pitanju strani državljanin/ka u zapisniku nije zabilježen podatak na kom jeziku se odvijala komunikacija i uzimanje podataka za Zapsinik, te da li je bio potreban i ponuđen prevodilac. Podsjećamo da Evropski komitet za prevenciju torture navodi da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjičeni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.³

Tokom kontrolnog obilaska tim NPM-a je sagledao primjenu ranije datih preporuka, a proceduralni propusti koji su primjećeni tokom obilaska , biće ponovo detaljno sagledani i kroz realizaciju redovnog obilaska.

Zaštitnik kao NPM podjseća na ranije date preporuke:

da se prostorije za zadržavanje upodobe standradima CPT – u pogledu površine i dimenzija;

da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim stolicama, kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode;

da se razmotri mogućnost snimanja audio i video uređajem, uz dosljedno poštovanje ljudskih prava;

da se službenicima obezbijedi redovni zdravstveni sistematski pregledi, kao i psihološka podrška.

³ CPT/Inf (2019) 2, str 22;

4.1.5. Odjeljenje bezbjednosti Kolašin

Zaštitnik kao Nacionalni mehanizam za prevenciju torture obavio je obilazak Odjeljenja bezbjednosti Kolašin 07. juna 2024. godine .

Uvidom u evidencije utvrđeno je da je u 2024. godini do momenta obilaska NPM-a bilo lišeno 75, a zadržano 10 lica.

Zaključak i preporuke

Tim NPM-a je evidentirao da su materijalni uslovi nepromijenjeni. Objekat OB Kolašin ne zadovoljava standarde ni kada su u pitanju prostorije za zadržavanje, higijenski uslovi i sveukupni ambijent.

NPM je pregledom evidencija utvrdio ažurno bilježenje svih aktivnosti tokom zadržavanja, kao što su medicinski pregledi, kontakti sa advokatom ili porodicom. Takođe zapisnici o obavještenju prikupljenom od građanina sadržavali su podatke o vremenu koje je lice provelo u OB, a tim NPM –a je nanovo ukazao da zapisnici koje policija uzima od građana trebaju biti strukturisani, transparentni i u skladu sa pravnim standardima kako bi osigurali zakonitost, zaštitu prava svih uključenih strana i omogućili tačno evidentiranje činjenica.

U OB Kolašin su istakli da imaju manjak policijskih službenika/ca te da oni koji su radno angažovani bivaju dodatno opterećeni u završavanju radnih zadataka. U praksi se dešava da preopterećenost može značiti manje prilika za usavršavanje i specijalizovane obuke, što dugoročno smanjuje kompetencije službenika/ca. Službenici su istakli da je u oragnizaciji poslova ključna raspodjela službenika/ca te da nastoje da efikasno odgovore na potrebe zajednice.

Tim NPM-a je tokom obilaska ukazao na važnost realizacije upućenih peporuka:

Zaštitnik kao NPM podjseća na ranije date preporuke:

- da se prostorije za zadržavanje upodobe sa CPT standardima;
- da se prostorije za zadržavanje opreme u skladu sa Pravilnikom;
- da se izvrši rekonstrukcija sanitarnog čvora koji koriste lica lišena slobode

Kao što je prethodno konstatovano ova preporuka Zaštitnika kao NPM bila je realizovana.

Preporuka – - da ažurira pozive koje upućuje građanima/kama na način da pozivima bude naznačen razlog pozivanja, da građani imaju pravo da u prostorije policije dođe zajedno sa advokatom u skladu sa članom 259 stav 1.- ispunjena

4.1.5. Odjeljenje bezbjednosti Kotor

Nenajavljeni obilazak OB Kotor obavljen je 17. maja 2024. godine .

Uvidom u evidencije utvrđeno je da je u 2024. godini do momenta obilaska NPM-a bilo lišeno 96, a zadržano 9 lica.

Zaključak i preporuke

Pregledom dokumentacije na osnovu slučajnog uzorka zapazili smo da se Evidencije koja se vode u Dežurnoj službi OB-a dominantno vode uredno. Detaljne i uredne evidencije omogućavaju nadzornim tijelima praćenje postupanja prema osobama koje su lišene slobode ili se zadržavaju. Time se povećava odgovornost policijskih službenika i smanjuje prostor za zloupotrebu ovlaštenja. Tokom svakog monitoringa NPM ukazuje da uredno vođenje evidencija nije samo administrativni zadatak, već ključni element sistema zaštite ljudskih prava, odgovornosti i zakonitosti u policijskim stanicama.

Evidencija ulaska lica po pozivu u pojedinim slučajevima nije imala zabilježeno vrijeme odlaska, na šta je NPM ukazao na licu mjesta.

U pozivima, kako smo utvrdili i prethodni put, nije bilo naznačeno da građanin/ka ima pravo da u prostorije policije dođe zajedno sa advokatom, te ovako sročeni pozivi predstavljaju lošu praksu prilikom primjene instituta pozivanja građana na šta je Zaštitnik više puta upozoravao.

OB Kotor suočava se sa nedostatkom službenika. Služenici su istakli da to otežava rad u praksi, te da je npr. samo jedna patrola u reonu od Jaza do Grahova. Manjak policijskih službenika i prisustvo samo jedne patrole na širokom području, između Jaza i Grahova, može izazvati niz praktičnih problema koji mogu uticati na bezbjednost i efikasnost policijskog delovanja. Takođe, vrlo često, patrola mora pokriti veliki broj različitih zadataka, što vodi ka prekomjernom radu i iscrpljenosti službenika/ca. Dinamika je takva da se pribjegava distribuciji resursa i kadrova te rasporedu kojim se teži da svi neophodni poslovi, a naročito oni koji zahtijevaju hitnost budu realizovani.

Zaštitnik kao NPM podseća na ranije date preporuke:

- da se prostorije za zadržavanje br. 2 i 3 upodobe sa CPT standardima;
- da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim klupama i stolicama;
- da se razmotri mogućnost snimanja audio i video uređajem razgovora, uz dosljedno poštovanje ljudskih prava
- da ažurira pozive koje upućuje građanima/kama na način da pozivima bude naznačeno da građani imaju pravo da u prostorije policije dođe zajedno sa advokatom u skladu sa članom 259 stav 1;
- da se u Evidencija ulaska lica po pozivu bilježe podaci o ulasku svih lica licima u skladu sa standardom CPT

NPM kontinuirano ukazuje na stavove Evropskog Komiteta za prevenciju torture, a koji se odnose na materijalne uslove, da značajna odstupanja od standarda i dehumanizacija prostora mogu predstavljati elemente za kršenje člana 3 EKLJP.

4.1.6. Odjeljenje bezbjednosti Mojkovac

Obilazak Odjeljenja bezbjednosti Mojkovac obavljen je 04. marta 2024. godine.

Od 01.01.2023. godine do 10.04.2023. godine, ukupno je bilo lišeno slobode 82 lica, dok su zadržana bila tri lica.

Zaključak i preporuke

Nakon obilaska OB Mojkovac, tim NPM-a je evidentirao da poželjni standardi koje propisuje CPT, a odnose se na dimenzije prostorija za zadržavanje, nisu primjenjeni. Uslovi u prostorijama su veoma loši sa nedostatkom prirodne svjetlosti i tekuće vode. Komunikacija sa službenim licima je otežana zbog problema sa interfonom. Načelnik se u februaru 2024. godine obratio MUP-u tj. Odjeljenju za investicije i Direktoratu za finansijsko materijalne i kadrovske poslove sa zahtjevom da se adaptiraju prostorije za zadržavanje i toalet.

Evidencija ulaska lica po pozivu nije bila precizna. U konkretnom slučaju nismo zapazili evidentiranje dolaska lica koje potom bilo lišeno slobode u prostorijama OB Mojkovac. Takođe u Zapisniku o obavještenju prikupljenom od ovog građanina nije navedeno vrijeme kada je započeto i završeno uzimanje obavještenja. U ovakvim situacijama NPM iznova podsjeća na standard Komiteta za prevenciju torture da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira u evidenciji namijenjenoj u te svrhe, a kako bi bilo izbjegnuto kršenje procesnih prava, u smislu zadržavanja kao građanina, duže nego što je Zakonom propisano. Kao dobru praksu zapazili smo da službenu zabilješku o lišenju slobode pored policijskog službenika potpisuje i građanin.

Tim NPM-a je utvrdio da ne postoji posebna evidencija koja se odnosi na lica prema kojima je primijenjeno policijsko ovlaštenje – radnja dovođenja, gdje bi se evidentirale svi podaci u vezi sa tim licima.

Zaštitnik kao NPM podsjeća na ranije date preporuke:

da se prostorije za zadržavanje upodobu sa CPT standardima;
da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim klupama i stolicama kao je propisano Pravilnikom;
da se adaptacijom interfona omogući nesmetana komunikacija između zadržanih lica i dežurnih službenika;
da se toalet opremi novim sanitarnim elementima i da isti bude prilagođen osobama sa invaliditetom.

Nakon izvršenog obilaska i sagledavanja zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM upućuje preporuke Odjeljenju bezbjednosti Mojkovac:

da ažurira pozive koje upućuje građanima/kama na način da pozivima bude naznačeno da građani imaju pravo da u prostorije policije dođe zajedno sa advokatom u skladu sa članom 259 stav 1;
da se u Evidencija ulaska lica po pozivu bilježe podaci o ulasku svih lica licima u skladu sa prethodno navedenim standardom CPT;
da se u Zapisniku o obavještenju prikupljenom od ovog građanina, u svakom konkretnom slučaju navedene vrijeme početka i završetka uzimanja obavještenja.

Upravi policije:

Da donese standardnu operativnu proceduru ili instrukciju u vezi sa formalnim upoznavanjem sa pravima lica koja se dovode obezbjeđivši akt u pisanoj formi na kojem će stajati potpis lica koje se dovodi, da je upoznat sa pravima ili da je odbio da potpiše, odnosno da nije bilo moguće lice upoznati jer je pružalo otpor.

4.1.7. Odjeljenje bezbjednosti Nikšić

Obilazak Odjeljenja bezbjednosti Nikšić, obavljen je dana 08. oktobra 2024. godine, radi ocjene stanja i ispunjenosti ranije datih preporuka.

Uvidom u evidencije utvrđeno je da je u 2024. godini do momenta obilaska NPM-a bilo lišeno 654, a zadržano 82 lica.

Zaključak i preporuke

Pregledom dokumentacije na osnovu slučajnog uzorka zapazili smo da postoje propusti u vođenju određenih evidencija, u kojima podaci nisu unijeti u skladu sa predviđenim rubrikama, naročito u evidenciji poziva građaninu od strane kriminalističke policije, ali i u evidenciji za koju je zadužena Stanica policije. Situacija nije promijenjena u odnosu na prethodni obilazak koji je obavljen 2023. godine, te je ponovljena preporuka koju je Zaštitnik kao NPM tada uputio. Zaštitnik ponovo ukazuje da je neophodno ažurno unošenje podataka kako bi se osigurala transparentnost i odgovornost.

Nedostatak informacija o vremenu dolaska i odlaska iz objekta u evidenciji poziva građaninu može predstavljati problem u praćenju zakonitosti zadržavanja. Neophodno je da se evidentiranje ovih podataka unaprijedi i redovno ažurira.

Kada je u pitanju informisanost lica lišenih slobode, utvrđeno je da su strani državljani potpisivali Informativni list kao potvrdu prijema. Međutim, Zaštitnik ponavlja da je neophodno osigurati da su zaista razumjeli sadržaj informacije, što uključuje angažovanje prevodilaca kada je potrebno.

NPM je tokom monitoringa ukazao da se treba ukazati posebna pažnja maloljetnicima. Iako je u većini slučajeva zabilježeno da su roditelji obaviješteni o dovođenju maloljetnika u objekat OB-a, primjećen je propust u jednom od Izvještaja o primjeni policijskog ovlaštenja dovođenja, gdje nije postojao potpis zakonskog zastupnika. Ovo može predstavljati ozbiljan proceduralni propust koji treba hitno ispraviti kroz strožiju kontrolu postupanja sa maloljetnim licima.

Zaštitnik kao NPM podseća na ranije date preporuke:

da se u upotrebu stavi adekvatna evidencija-registar ulazaka/izlazaka svih građana, sa preciznim nazivima i podacima;

da se u Evidencije poziva građaninu koju vodi Stanica kriminalističke policije bilježe podaci o ulasku svih lica licima u skladu sa prethodno navedenim standardom CPT;

4.1.8. Odjeljenje bezbjednosti Pljevlja

Dana 25. jula 2024. godine, obavljen je obilazak Odjeljenja bezbjednosti Pljevlja.

Uvidom u evidencije utvrđeno je da je u 2024. godini do momenta obilaska NPM-a bilo lišeno 250, a zadržano 65 lica.

Zaključak i preporuke

Tim NPM-a je evidentirao da su materijalni uslovi nepromijenjeni. Objekat OB Pljevlja u pogledu prostorija za zadržavanje ne zadovoljava standarde ni kada su u pitanju dimenzije, dotrajali i oštećeni mobiljar i sveukupni ambijent.

NPM je pregledom evidencija LLS/LZ utvrdio ažurno bilježenje svih aktivnosti tokom zadržavanja, između ostalog potisa o prijemu Informativnog lista, kontakta sa advokatom ili porodicom, obavljenom medicinskom pregledu itd.

Zapisnici o obavještenju prikupljenom od građanina nisu sadržavali su podatak o vremenu kada je završeno uzimanje izjave. Zaštitnik kao NPM podsjeća zapisnici koje policija uzima od građana moraju da sadrže sve relevantne informacije, poput vremena početka i završetka. Neophodno je da zapisnik precizno dokumentuje tok prikupljanja izjave, uključujući tačne vremenske oznake, u suprotnom bi se mogli smatrati nepotpunim i nepouzdanim.

U OB Pljevlja su istakli da imaju manjak policijskih službenika te samim tim dodatnu opterećenost angažovanih službenika.

Zaštitnik kao NPM podsjeća na ranije date preporuke:

da se prostorije za zadržavanje upodobe sa CPT standardima;
da se riješi problem nepokrivenosti video nadzorom svih uglova u prostorijama za zadržavanje ;
da se u prostorijama za zadržavanje obezbijedi dovoljna količina prirodne svjetlosti
da toalet opremi novim sanitarnim elementima, te da isti bude prilagođen osobama sa invaliditetom
da se zamijene dotrajali umivaonici u prostorijama za zadržavanje
da se opremi jedna prostorija za ispitivanje na način što će se obezbijediti elektronsko (audio i/ili video) snimanje policijskih „informativnih“ razgovora u skladu sa standardima CPT-a

4.1.9. Odjeljenje bezbjednosti Rožaje

Zaštitnik kao Nacionalni preventivni mehanizam obavio je obilazak Odjeljenja bezbjednosti Rožaje dana 07. novembra 2024. godine.

Od 01.01.2024. godine do 07.11.2024. godine, ukupno je bilo lišeno slobode 102 lica, dok je zadržano bilo 16 lica.

Zaključak i preporuke

Nakon monitoringa u OB Rožaje, tim NPM-a je evidentirao da su uslovi za boravak zadržanih lica unaprijeđeni u odnosu na uslove koji su bili dok se OB Rožaje nalazilo na staroj lokaciji. Objekat u kojem je sada smješteno Odjeljenje je noviji, bolji su uslovi za rad službenika i smještaj lica lišenih slobode.

Uvidom u dokumentaciju tim NPM je konstatovao da je u pisanim pozivima dato upozorenje na prinudno dovođenje shodno čl. 259, st. 1 ZKP-a . U pozivima nije bilo naznačeno da građanin ima pravo da u prostorije policije dođe zajedno sa advokatom, iako je istim stavom to propisano, te je ukazano da ovako sročeni pozivi predstavljaju lošu praksu prilikom primjene instituta pozivanja građana.

Evidencija lica koja dolaze u OB Rožaje po pozivu nije bila precizna. U konkretnim slučajevima našli smo da nema podataka o vremenu odlaska. Standard Komiteta za prevenciju torture je da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira u evidenciji namijenjenoj u te svrhe, a kako bi bilo izbjegnuto kršenje procesnih prava, u smislu zadržavanja kao građanina, duže nego što je Zakonom propisano. Evidencija nije imala ni redne brojeve što je neophodno radi lakšeg uvida, analitike i statistike, naročito kada monitoring obavljaju ustanovljena nadzorna tijela.

U OB Rožaje, do momenta obilaska NPM –a, službenici nisu počeli sa upotrebom posebnih formulara – Izvještaja o primjeni policijskog ovlašćenja dovođenja koji su počeli sa primjenom od 01. jula 2024. godine. Takođe, nije bila uspostavljena ni posebna evidencija koja se odnosi na lica prema kojima je primijenjeno policijsko ovlašćenje – radnja dovođenja, gdje bi se evidentirali svi podaci u vezi sa tim licima i kroz evidencije dobijali podaci o poštovanju prava građana.

Zaštitnik kao NPM podsjeća na ranije datu preporuku:

da se u Evidenciji ulaska lica po pozivu bilježe podaci o ulasku svih lica licima u skladu sa prethodno navedenim standardom CPT;

Nakon izvršenog obilaska i sagledavanja zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM upućuje preporuke Odjeljenju bezbjednosti Rožaje:

da ažurira pozive koje upućuje građanima/kama na način da pozivima bude naznačeno da građani imaju pravo da u prostorije policije dođe zajedno sa advokatom u skladu sa članom 259 stav 1;
da se bilježe podaci o licima koja se dovode kroz previđene formulare i Evidenciju o dovedenim licima.

4.1.10. Odjeljenje bezbjednosti Tivat

Zaštitnik kao Nacionalni preventivni mehanizam, obavio je dana 02. februara 2024. godine obilazak Odjeljenja bezbjednosti Tivat.

Od početka 2023. godine zaključno sa danom obilaska, prema evidencijama, 49 lica je bilo lišeno slobode, dok je zadržanih lica bilo 3 lica.

Zaključak i preporuke

Zaštitnik ukazuje da stavljanje prostorija za zadržavanje van funkcije nije trajno rješenje i da može dovesti do kršenja procesnih garancija ukoliko u OB Kotor ili nekom drugom OB-u ne bi imali mjesta da se lice iz OB Tivta zadrži, za šta postoji snažna pretpostavka imajući u vidu da se radi o gradovima na jugu države i da se u sezoni statistički lica više zadržavaju nego van sezone. Zaštitnik ukazuje na neophodnost rješavanja ovakve situacije, i potrebu za pravljenjem novog objekta OB Tivat.

Naime, i u prethodnim izvještajima o obilasku OB Tivat ukazivano je na probleme ovog OB-a u kojem su uslovi za obavljanje redovnih zadataka loši, kao i da se zbog starosti objekta javljaju problemi sa instalacijama što ga čini nebezbednim. Zaštitniku je još 2019. godine ukazano da će se praviti novi objekat, što do danas nije realizovano.

Na osnovu zatečenog stanja u OB Tivat Zaštitnik konstatuje da je jedna od datih preporuka OB-u ispoštovana, a čijom se realizacijom značajno unaprijedilo ostvarivanje procesnih prava lica koja se lišavaju slobode. Međutim, kada je u pitanju vođenje evidencija Zaštitnik primjećuje da date preporuke nijesu ispoštovane, i sa tim u vezi Zaštitnik ukazuje nadležnima u OB Tivat da je neophodno što prije pristupiti poštovanju datih preporuka.

Preporuka - da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog službenika koji ga je o pravima upoznao - **ispunjena**.

Zaštitnik kao NPM podsjeća na ranije date preporuke:

da se u Zapisniku o obezbjeđenju lica lišenih slobode i zadržanih lica uvijek konstatuje vrijeme kada je licu ponuđen obrok ;
da se evidencija za lica koja su pristupila po pozivu popunjava uredno i da u njoj postoje sve rublike u skladu sa navedenim standardima CPT-a;
da se vodi posebna jedinstvena evidencija o građanima koji pristupe u OB Tivat (evidencija ulazaka i izlazaka);
da se razmotri mogućnost izgradnje nove zgrade u kojoj će biti smještene prostorije Odjeljenja bezbjednosti Tivat a samim tim i izgrađene nove prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode i zadržanih lica

4.1.11. Odjeljenje bezbjednosti Ulcinj

Kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Ulcinj obavljen je 27. marta 2024. godine.

Uvidom u evidencije utvrđeno je da je u 2024. godini do momenta obilaska NPM-a bilo lišeno 47, a zadržano 2 lica.

Sredstva prinude su bila korišćena u tri slučaja svaki put opravdano.

Zaključak i preporuke

Uslovi za boravak u prostorijama za zadržavanje su zadovoljavajući. Neophodno je obaviti sitnije intervencije i popravke kako bi se otklonili nedostaci koje je tim NPM-a evidentirao (plafonjerka, mobilijar koji je bio polomljen). OB Ulcinj je u junu i novembru 2023. godine uputio dopise nadležnom direktoratu sa zahtjevom da se mobilijar koji je oštetilo lice lišeno slobode zamijeni. Neophodno je kontinuirano održavati higijenu.

Zapisnici o obavještenju prikupljenom od građana, koje je tim pregledao sadržali su informacije o vremenu početka i završetka uzimanja obavještenja, čime je realizovana ranije upućena preporuka Zaštitnika kao NPM-a.

Evidencija lica lišenih slobode uglavnom je bila uredna, sa manjim propustima u bilježenju vremena do kada je lice ostajalo u OB. Evidencija uručenih dostavljenih poziva građanima imala je dosta nezabilježenih podataka – najčešće datum uručjenja, datum pristupanja pozivanog lica, vrijeme i policijskog službenika/cu kod koga je lice dolazilo po pozivu. Podsjećamo da Evropski komitet za prevenciju torture navodi da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u Evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjičeni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.

OB Ulcinj suočava se sa nedostatkom službenika/ca. Brojno stanje u Stanici policije prema sistematizaciji bilo je 41, dok je broj aktivnih službenika u momentu obilaska NPM-a iznosio 22 službenika.

Zaštitnik kao NPM podjseća na ranije date preporuke:

da se razmotri mogućnost snimanja audio i video uređajem, uz dosljedno poštovanje ljudskih prava;

da se lica lišena slobode, što je prije moguće nakon lišenja slobode, pisanim putem upoznaju sa svojim proceduralnim pravima (pravo na advokata, pravo na ljekarski pregled i pravo na poziv) i da se o tome sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog službenika koji ga je o pravima upoznao, kako to propisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova;

da se evidencija koja se vodi u odnosu na uručene i dostavljene pozive građanima, upodobi sa standardima koje propisuje CPT u odnosu na vođenje ove evidencije i da se u istoj evidentiraju i lica koja su dovedena po bilo kojem osnovu, te da se sve rubrike popunjavaju u cjelosti;

Upravi policije:

da donese standardnu operativnu proceduru ili instrukciju u vezi sa formalnim upoznavanjem sa pravima lica koja se dovode obezbjeđivši akt u pisanoj formi na kojem će stajati potpis lica koje se dovodi da je upoznat sa pravima ili da je odbio da potpiše, odnosno da nije bilo moguće lice upoznati jer je pružalo otpor;

Pregledom nekoliko Zapisnika o obavještenju prikupljenom tokom obilaska, primjećeno je da se podaci unose ažurno, te je preporuka vezano za dokumentovanje vremena u Zapisniku bila primjenjena.

Preporuka – da se u svim slučajevima prilikom prikupljanja obavještenja u svojstvu građana, u Zapisnik o obavještenju prikupljenom od građana, evidentira vrijeme početka i završetka uzimanja obavještenja; – **ispunjena**

4.1.12. Obilazak Stanice granične policije I Pljevlja i Graničnog prelaza „Metaljka“

Nacionalni mehanizam za prevenciju torture obavio je obilazak 25. jula 2024. godine.

Od 01.01.2024. godine do momenta obilaska, jedno lice bilo je lišeno slobode.

Zaključak i preoprke

Zaštitnik kao NPM je redovnim obilaskom Stanice granične policije I „Pljevlja“ i GP „Metaljka“ zapazio da problem predstavlja manjak ljudskih resursa u odnosu na potrebe i broj predviđen sistematizacijom. Ovo se u praksi odražava na i veći pritisak na postojeće osoblje, naročito kada je u pitanju kontrola zelene granice.

Lica koja bivaju lišena slobode na GP „Metaljka“ kratko se zadržavaju u službenim prostorijama ovog graničnog prelaza. Uvidom u Evidenciju zapazili smo da podaci nisu bili precizni, te da nije bilo upisan datum lišavanja slobode. Zaštitnik je tokom obilaska ukazao da tačna evidencija datuma, vremena lišenja slobode osigurava zakonitost, transparentnost, zaštitu ljudskih prava i odgovornost organa koji obaljavaju lišenje. Takođe, na ovom graničnom prelazu nisu imali Informativni list, te da je rečeno da ovu informaciju saopštavaju usmeno. Zaštitnik je ponovio na važnost pravovremenog informisanja ali i uručenja Informativnog lista, kako bi postupak lišenja slobode bio zakonit, transparentan i u skladu sa osnovnim pravima lica lišenog slobode.

Takođe, uvidom u dokumentaciju tim NPM-a je primjetio da se lica prema kojima se vrši dalja provjera na „drugoj liniji provjere“ ne obavještavaju pisanim putem o svrsi i načinu provjere, što je takođe neophodno kako bi se zakonska obaveza ispunila bez izuzetka.

Uslovi za rad policijskih službenika na GP „Metaljka“ dosta su loši, kompletan objekat zahtijevao bi adaptaciju, kada je u pitanju mobilijar i opšti materijalni uslovi.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Stanici policije I „Pljevlja“ i GP „Metaljka“:

da se Evidencija lica lišenih slobode popunjava uredno u skladu sa previđenim rubrikama;

da se licima lišenim slobode uruči Informativni list, kako bi se osiguralo da je lice adekvatno informisano o svojim pravima.

4.1.13. Stanica policije Žabljak

Nenajavljeni obilazak SP Žabljak obavljen je dana 24. jula .2024. godine.

Uvidom u evidencije utvrđeno je da je u 2024. godini do momenta obilaska NPM-a bilo lišeno osam, a zadržano jedno lice.

Zaključak i preporuke

Zaštitnik kao NPM u više navrata je ukazivao da je objekat u kojem se nalazi Stanica policije Žabljak dotrajao i neprilagođen kako za obavljanje službenih radnji tako i za smještaj lica koja se zadržavaju. Prostorije za

zadržavanje morale bi zadovoljavati minimalne uslove prostora - određenu kvadraturu po osobi, ventilaciju i osvetljenje (prirodnu svjetlost, adekvatno vještačko osvetljenje), pristup vodi i osnovnim sredstvima za ličnu higijenu.

Pristup prostorijama za zadržavanje je takođe neadekvatan. Strmo i neadekvatno stepenište koje vodi do prostorija za zadržavanje predstavlja problem sa aspekta bezbjednosti, funkcionalnosti, a naročito prema osobama sa invaliditetom, smanjenom pokretljivošću i slično.

Pregledom dokumentacije na osnovu slučajnog uzorka zapazili smo je da se Zapisnici o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica popunjavaju u potpunosti (sva polja koja se odnose na zadržano lice/lice lišeno slobode), te da su predviđene stavke dokumentovane adekvatno

Stanica policije Žabljak suočava se sa nedostatkom službenika. Brojno stanje u Stanici policije prema sistematizaciji bio je 29, dok je broj aktivnih službenika u momentu obilaska NPM-a iznosio 15 službenika.

Zaštitnik kao NPM podseća na ranije date preporuke SP Žabljak:

da se prostorije za zadržavanje upodobu standardima CPT-a u pogledu dimenzija;
da se obezbijedi prirodna svjetlost u prostorijama za zadržavanje;
da se u prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim stolicama i klupama;
da se pokrije video nadzorom dio hodnika neposredno ispred prostorija zadržavanje;

4.1.14. Generala zapažanja u odnosu na Upravu policije

Materijalni uslovi

U pogledu materijalnih uslova prostorija za zadržavanje i u ovoj izvještajnoj godini naglašeno je da materijalni uslovi u policijskim prostorijama za zadržavanje u Crnoj Gori moraju ispunjavati minimalne standarde za humane i dostojanstvene uslove boravka. Uslovi za boravak značajno se razlikuju, pa tako u pojedinim objektima kao što je npr Žabljak prostorije nemaju okna i nema prirodne svjetlosti.

Iako su u proteklim godinama preduzeti određeni koraci ka poboljšanju ovih uslova, i dalje postoje izazovi u pogledu prenatrpanosti, higijene i tehničke opremljenosti. Neophodno je kontinuirano ulaganje u infrastrukturu i nadzor kako bi se osiguralo poštovanje ljudskih prava pritvorenih osoba.

Proceduralne garancije – ujednačiti praksu postupanja na nivou UP

Pozivanje građana/ki radi prikupljanja obavještenja u svojstvu građanina

U odnosu na pozivanje građana radi uzimanja obavještenja u svojstvu građanina, NPM je tokom obilazaka primjetio da se u većini slučajeva realizuje slanjem pisanog poziva ali da se građani/ke pozivaju i usmenim putem i putem telefona o čemu se najčešće sačinjava službena zabilješka.

Tim NPM-a je tokom svakog obilaska metodom slučajnog uzorka napravio uvid u pozive koji su bili upućeni građaninu/ki radi prikupljanja obavještenja u vezi sa određenim krivičnim djelom. Zapaženo je da u određenom broju slučajeva nije naveden konkretan razlog pozivanja odnosno u vezi kojih okolnosti se lice poziva da pruži obavještenje u svojstvu građanina, već je konstatovano da se poziva da pristupi radi

prikupljanja obavještenja u svojstvu građanina, što nije u skladu sa članom 74. Zakona o unutrašnjim poslovima. Zaštitnik stoga zapaža da nije ujednačena praksa djelovanja odjeljenja bezbjednosti u konkretnim stvarima, te da je neophodno građanina/ku upoznati sa okolnostima pozivanja.

Zaštitnik kao NPM primjećuje različitu praksu rada u pogledu sačinjavanja zapisnika o obavještenju prikupljenom od građanina/ke. U pojedinim slučajevima Zapisnici o obavještenju prikupljenom od građanina nisu sadržavali su podatak o vremenu kada je završeno uzimanje izjave. Zaštitnik kao NPM podsjeća zapisnici koje policija uzima od građana moraju da sadrže sve relevantne informacije, poput vremena početka i završetka. Neophodno je da zapisnik precizno dokumentuje tok prikupljanja izjave, uključujući tačne vremenske oznake, u suprotnom bi se mogli smatrati nepotpunim i nepouzdanim.

Sa tim u vezi, Zaštitnik kao NPM smatra da bi trebalo u pogledu saslušanja primijeniti CPT standarde, posebno kada je u pitanju evidentiranje vremena započinjanja i završetka uzimanja obavještenja u svojstvu građanina/ke. Ovo iz razloga što je neophodno precizno utvrditi vremenski interval u kojem lice boravi u prostorijama u svojstvu građanin/ka, radi sprječavanja eventualne zloupotrebe njegovog/nog daljeg zadržavanja, što bi bilo suprotno odredbama Zakonika o krivičnom postupku.⁴

Elektronsko snimanje

CPT želi da doda da elektronsko snimanje policijskih saslušanja predstavlja dodatnu korisnu garanciju protiv zlostavljanja pritvorenika (pored toga što pruža i značajne pogodnosti policiji).⁵

Uprkos preporukama međunarodnih tijela poput CPT-a, koji elektronsko snimanje policijskih saslušanja prepoznaje kao važnu garanciju protiv zlostavljanja pritvorenika, ova praksa još uvijek nije zaživjela u Odjeljenjima bezbjednosti u Crnoj Gori. Odsustvo sistematskog audio-vizuelnog snimanja ostavlja prostor za sumnje u regularnost postupanja i otežava objektivnu provjeru navoda o eventualnim nepravilnostima. Uvođenje ove mjere ne bi samo doprinijelo jačanju zaštite ljudskih prava, već bi istovremeno pružilo značajne koristi i policijskim službenicima – kroz transparentnost rada, zaštitu od lažnih optužbi i unapređenje profesionalnih standarda. Njeno implementiranje trebalo bi da predstavlja prioritet u reformama sektora bezbjednosti.

Radnja dovođenja

U odnosu na lica prema kojima se sprovodi policijsko ovlašćenje – radnja dovođenja, Zaštitnik kao NPM ukazuje da je članom 41 Zakona o unutrašnjim poslovima, kao vrsta policijskog ovlašćenja, mjere i radnje propisana, između ostalih, i radnja dovođenja. Članovima 77 i 78 istog Zakona je popisano u kojim slučajevima se ova radnja može primijeniti odnosno na koja lica se ova radnja ne može sprovesti. Članom 78 Zakona je propisano da:

Od jula mjeseca policijski službenici dužni su da ispune Izvještaj o primjeni policijskog ovlašćenja dovođenja. Ova praksa započeta je u pojedinim Odjeljenjima kao što je OB Nikši, te će primjenu i vođenje evidencija u većini Odjeljenja bezbjednosti NPM kontrolisati u obilascima koji predstoje.

⁴ ("Službeni list Crne Gore", br. 057/09 od 18.08.2009, 049/10 od 13.08.2010, 047/14 od 07.11.2014, 002/15 od 16.01.2015, 035/15 od 07.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 028/18 od 27.04.2018, 116/20 od 04.12.2020, 145/21 od 31.12.2021)- član 259, st. 2;

⁵ Izvještaj CPT/Inf(92)3-part1 - Izvod iz 2. opšteg izveštaja – paragraf 39.

Evidencije i dosjeji za LLS/ZL u dežurnoj službi

NPM je, kao i svake godine, analizirao postupanje dežurne službe prema licima lišenim slobode (LLS) i zadržanim licima (ZL) u prostorijama za zadržavanja kao i vođenje evidencija i dosjeja za ta lica.

Uvidom u dokumentaciju, tim NPM-a je tokom obilazaka, u sporadičnim slučajevima našao da se pojedini dosjeji ne popunjavaju u potpunosti, posebno rubrike koje se odnose na uzimanje obroka LLS/ZL, a ponegdje vezano i za konstataciju da li je uručen Informativni list.

Zaštitnik kao NPM još jednom upozorava na doslednu primjenu obaveze da se svako lice lišeno slobode obavijesti, na svom jeziku ili na jeziku koji razumije, o razlozima lišenja slobode i istovremeno upozna da nije dužno ništa da izjavi, da ima pravo na branioca koga samo izabere, da zahtjeva da se o lišenju slobode obavijesti lice koje samo odredi, kao i diplomatsko konzularni predstavnik države čiji je državljan, odnosno predstavnik odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o licima bez državljanstva ili izbjeglicama.

Uslovi za rad policijskih službenika

U izvještajnoj godini, većina Odjeljenja bezbjednosti imala je manjak službenika, ali i nepovoljnu starosnu strukturu. Ovakva situacija može dovesti do preopterećenosti postojećeg kadra, sporijeg prilagođavanja savremenim bezbjednosnim izazovima i potencijalnih problema u prenosu znanja između generacija. Takođe, zbog ograničenog broja službenika, moguće su poteškoće u sprovođenju svih operativnih zadataka, kao i povećan rizik od iscrpljenosti i smanjenja kvaliteta rada.

Usljed nedostatka kadra i nepovoljne starosne strukture u većini Odjeljenja bezbjednosti, evidentno je da dolazi do značajnog opterećenja postojećih policijskih službenika, što negativno utiče i na njihovo fizičko i mentalno zdravlje. Prekomjerno radno angažovanje, smanjena fizička spremnost starijih službenika i pad operativne efikasnosti predstavljaju ozbiljne izazove za funkcionisanje službe. Zaštitnik kao NPM ističe da je neophodno hitno preduzeti mjere za kadrovsko osnaživanje i podmlađivanje strukture, kako bi se obezbijedila dugoročna održivost, efikasnost i otpornost bezbjednosnog sistema.

4.2. UPRAVA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA – zatvori

4.2.1. Zatvor u Bijelom Polju

Tim NPM-a u julu 2024. godine obavio je obilazak Zatvora u Bijelom Polju.

Broj pritvorenih lica na dan obilaska bio je 70, dok je na izdržavanju kazne bila 33 lica.

Osnovna zapažanja:

Nakon obavljenog monitoringa zapaženo je da su pojedini problemi koje smo identifikovali prethodno, a koji su se odnosili na materijalne uslove bili riješeni. Dotrajali i prljavi madraci bili su zamijenjeni, tamo gdje su se nalazile samo metalne šipke na ležajnom mjestu uočili smo da je struktura osnove kreveta bila adaptirana. Potrebe za daljom sanacijom i dalje ima, ali je Uprava istakla da će nastaviti sa rješavanjem problema smještaja i unapređivanja uslova za boravak.

Realizacija tretmanskih aktivnosti sa ciljem resocijalizacije trebala bi imati kontinuitet u primjeni. Time se prije svega misli na radno-okupacionu terapiju, psihološko savjetovanje ili psihoterapijski rad sa zatvorenicima, individualno ili u formi grupnih radionica sa jasno definisanim programima rada. Struktura vremena u zatvoru tj. način na koji je organizovan svakodnevni život zatvorenika, što uključuje raspored aktivnosti, pravila ponašanja, režim trebala bi podrazumijevati ovakav vid aktivnosti sa svim licima koja su na izdržavanju kazne.

U odnosu na zdravstvenu zaštitu ponavljamo da je neophodna je primjena Istanbulske protokola. Medicinska dokumentacija i dalje ne sadrži fotodokumentovanje tjelesnih povreda. Neophodno je preduzeti korake kako se ne bi dešavala nestašica lijekova naročito anksiolitika⁶). U praksi bi svrsihodnije bilo da se ordiniranje Depo preparata neuroleptika kako tipičnih, tako i atipičnih omogući i u zatvoru. Aktuelno se za pacijente kojima je to potrebno, isti nabavlja i ordinira u nadležnom Domu zdravlja pa se zatvorenik se uz pratnju vozi npr. do Pljevalja jednom mjesečno da bi primio mjesečnu depo⁷ injekciju. U skladu sa navedenim trebalo bi jasno definisati protokole vezano za ordiniranje Buprenorfinske terapije - način davanja tableta, kontrole, sprečavanja manipulacija itd. U perspektivi važno je omogućiti ljekaru pisanje izvještaja elektronski u okviru postojećeg informacionog sistema, kako bi na taj način ostvario uvid u ranije liječenje pacijenta.

Nakon izvršenog obilaska i sagledavanja zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM ponavlja preporuku Zatvoru u Bijelom Polju:

da u slučajevima evidentiranja povreda, medicinski karton obavezno sadrži i foto dokumentaciju istih;

Nakon izvršenog obilaska i sagledavanja zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM upućuje preporuke Zatvoru u Bijelom Polju:

da se tretmanski rad unaprijedi sprovođenjem rehabilitacijskih radionica sa jasno definisanim programima rada.

da preduzmu koraci ka unapređenju zdravstvene zaštite – ordiniranja depo preparata u zatvoru, definisanja protokola vezano za ordiniranje Buprenorfinske terapije - način davanja tableta, kontrole, sprečavanja manipulacija;

preduzeti korake da se omogući pisanje izvještaja elektronski u okviru postojećeg informacionog sistema, kako bi na taj način zatvorski ljekar ostvario uvid u ranije liječenje pacijenta

4.2.2. Uprava za izvršenje krivičnih sankcija – Istražni zatvor

NPM je u više navrata u novembru i decembru realizovao obilaske Istražnog zatvora u Spužu u okviru kojih sagledano postupanje u domenima materijalnih uslova i zdravstvene zaštite.

⁶ Efekti anksiolitika su: sedacija (smirenje), eliminacija strahova, napetosti i teskobe, indukcija spavanja

⁷ oblik lijekova koji se daje u injekciji, a koji se postepeno otpušta u organizmu tokom dužeg vremenskog perioda – obično od nekoliko dana do nekoliko sedmica, pa čak i mjeseci.

Osnovna zapažanja:

Obilaskom Istražnog zatvora potvrđeno je da problem prenatrpanosti ostaje ključni izazov, s negativnim posljedicama po uslove boravka, zdravstvenu zaštitu i ukupnu dobrobit pritvorenih lica. Iako su pritvorenici uglavnom zadovoljni tretmanom osoblja i ishranom, evidentno je da nedostatak prostora, ograničen boravak na svježem vazduhu, utiče na kvalitet života, povećava stres i rizik od sukoba.

Higijenski uslovi i stanje infrastrukture nisu na zadovoljavajućem nivou – posebno u pogledu uslova u sobama, sanitarnih čvorova i kabina za tuširanje. Nedostatak ličnog prostora i privatnosti dodatno pogoršava psihološko stanje pritvorenih lica. Zdravstvena zaštita se pruža, ali povremeno postoji duže čekanje na preglede, što je posebno zabrinjavajuće za lica sa hroničnim oboljenjima.

Iz ugla penološke psihologije, ali i sa aspekta poštovanja ljudskih prava prenatrpanost u zatvorskim ustanovama značajno utiče na mentalno zdravlje i psihološko stanje pritvorenih lica. Nedostatak ličnog prostora, konstantna izloženost drugim osobama i ograničena mogućnost privatnosti stvaraju hronični stres koji može dovesti do različitih negativnih posledica, uključujući povećanu anksioznost, depresiju i agresivno ponašanje.

U takvim uslovima raste tenzija među zatvorenicima, što povećava rizik od konflikata i nasilnih incidenata. Dugotrajni boravak u skućenom prostoru može uzrokovati osjećaj bespomoćnosti i gubitka kontrole nad sopstvenim životom, što dodatno pojačava stres i može dovesti do problema sa samoregulacijom emocija i narušavanja psihološke stabilnosti zatvorenika.

U Istražnom zatvoru, gdje pritvorena lica nisu pravosnažno osuđena i ne postoje rehabilitacioni programi, psihološki pritisak može biti još izraženiji. Odsustvo strukturisanih aktivnosti i nedostatak stimulacije utiče na kognitivni i emocionalni status, dovodi do pasivnosti i monotonije. U takvim uslovima, važno bi bilo obezbijediti barem osnovne oblike psihološke podrške, bolju zdravstvenu zaštitu i boravak na otvorenom shodno Pravilniku, kako bi se smanjili negativni psihološki efekti boravka u pritvoru.

Zaštitnik kao NPM ponovo ukazuje na potrebu za smanjenjem broja pritvorenih lica kroz alternativne sankcije, poboljšanje materijalnih uslova i sprovođenje preporuka Evropskog komiteta za prevenciju torture. Neophodno je obezbijediti osnovne standarde za veličinu pritvorskih prostorija i poboljšati higijenske i zdravstvene uslove kako bi se osigurao human i dostojanstven tretman pritvorenih lica.

Zaštitnik kao NPM podsjeća na ranije datu preporuku:

da se obezbijede jednaki ili približno jednaki materijalni uslovi za sva pritvorena lica, očuvan i funkcionalan mobilijar – kreveti, dušeci;

da se ulože dodatni napor u pogledu usklađivanja kvadrature soba u kojem borave pritvorenici sa ranije citiranim CPT standardom

Nakon izvršenog obilaska i sagledavanja zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM upućuje preporuke Upravi za izvršenje krivičnih sankcija:

- da se obezbijediti barem osnovni oblik psihološke podrške i boravak na otvorenom shodno Pravilniku.

4.2.3. Uprava za izvršenje krivičnih sankcija – zatvor za žene

Opšti utisak je da su smještajni uslovi u ovom Odjeljenju adekvatni, s tim što problem i dalje predstavlja rashlađivanje soba pri visokim ljetnjim temperaturama vazduha zbog nedostatka klima uređaja.

Kontakti sa članovima porodice održavaju se u skladu sa Pravilnikom i predstavljaju važan faktor u kontekstu društvene rehabilitacije zatvorenica.

Od 17 zatvorenica koje smo zatekli u Ženskom zatvoru njih 10 bilo je radno angažovano, procentualno 58%. NPM je ponovo ukazao na važnost ovog segmenta u procesu resocijalizacije i strukturiranja vremena i važno je kontinuirano ulagati napore da on bude veći.

NPM je tokom obilaska evidentirao da program resocijalizacije u ženskom zatvoru sprovodi realizator tretmana muškog pola. S tim u vezi ukazano je da u sprovođenju tretmana i rehabilitacije treba voditi računa o specifičnim potrebama žena. Međunarodni dokumenti poput onih koje zastupa Evropski komitet za sprečavanje mučenja, zatim Bangkoška pravila navode da osoblje koje je u kontaktu sa zatvorenicama dominantno treba da budu žene. Poželjno je da programe u ženskim zatvorima sprovode žene, kako bi se smanjili rizici i osiguralo okruženje koje omogućava rehabilitaciju bez dodatnog stresa i straha. Žene zatvorenice suočavaju se sa specifičnim izazovima koji mogu biti različiti od onih sa kojima se suočavaju muškarci. Žensko osoblje u mnogim situacijama ima veći senzibilitet za razumijevanje tih izazova, uključujući probleme sa zdravljem (poput reproduktivnog zdravlja), mentalnim zdravljem, eventualnim nasiljem koje su zatvorenice doživjele i slično. Angažovanje ženskog osoblja u rehabilitaciji zatvorenica nije samo pitanje rodne ravnoteže, već je važan element u stvaranju bezbjednijeg, efikasnijeg i humanijeg zatvorskog okruženja.

Konstatovano je, i prethodnog puta, da Pravilnik⁸ predviđa da se zatvorenik razvrstava u jednu od četiri klasifikacione grupe, koje su određene od povoljnije ka nepovoljnijoj - D klasifikaciona grupa (prostorije otvorenog tipa); C klasifikaciona grupa (prostorije poluotvorenog tipa); B klasifikaciona grupa (prostorije zatvorenog tipa - srednji rizik); A klasifikaciona grupa (prostorije zatvorenog tipa - visoke bezbjednosti) u slučaju ženske populacije, nije moguće izvršiti ovakav razmještaj (zbog malog broja osuđenica), te su sve žene smještene zajedno.

Zaštitnik kao NPM podsjeća na ranije datu preporuku:

da se kontinuirano organizuju aktivnosti u cilju povećanja broja radno angažovanih zatvorenica.

⁸ PRAVILNIK O KUĆNOM REDU U UPRAVI ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA ("Službeni list Crne Gore", br. 060/20 od 21.06.2020)- član 11.

U odnosu na aktuelno stanje Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke Upravi za izvršenje krivičnih sankcija:

da se u sprovođenjem programa resocijalizacije vodi računa o senzibilnosti i specifičnim potrebama žena te da se za realizatora tretmana odredi žena ili o mješoviti tim (muškarac/žena) koji će sprovoditi tretmanski rad.

4.2.4. Generalna zapažanja u odnosu na UIKS

Problem prenatrpanosti ostaje ključni izazov, s negativnim posljedicama po uslove boravka, zdravstvenu zaštitu i ukupnu dobrobit pritvorenih lica. Iako su pritvorenici uglavnom zadovoljni tretmanom osoblja i ishranom, evidentno je da nedostatak prostora, ograničen boravak na svježem vazduhu, utiče na kvalitet života, povećava stres i rizik od sukoba.

Materijalni uslovi boravka u različitim organizacionim jedinicama i dalje nisu ujednačeni. Postoje značajne razlike – od prenatrpanih soba s nedostatkom mobilijara do potpuno adekvatnih prostorija.

Zaštitnik ukazuje i na stav CPT da je „*Prenatrpanost zatvora pitanje koje direktno spada u nadležnost CPT-a. Sve će službe i aktivnosti unutar zatvora trpjeti štetu ukoliko se taj zatvor mora pobrinuti za veći broj zatvorenika nego što je predviđeno; ukupni kvalitet života u toj ustanovi biće pogoršan, možda čak i u značajnoj mjeri. Štaviše, stepen prenatrpanosti u nekom zatvoru ili u nekom njegovom dijelu može biti toliki da je već po sebi neljudski ili ponižavajući sa fizičke tačke gledišta.*“⁹

U Istražnom zatvoru, gdje pritvorena lica nisu pravosnažno osuđena i ne postoje rehabilitacioni programi, psihološki pritisak može biti posebno izražen. Nedostatak strukturisanih aktivnosti i stimulacije negativno utiče na kognitivno i emocionalno stanje pritvorenika, dovodeći do pasivnosti i monotonije. Zato je važno obezbijediti makar osnovne oblike psihološke podrške, poboljšati zdravstvenu zaštitu i omogućiti redovan boravak na otvorenom, u skladu s Pravilnikom, kako bi se ublažili negativni psihološki efekti pritvora.

Prevencija suicida u zatvorima je ključni segment zaštite prava pritvorenih i osuđenih lica, s obzirom na to da je stopa samoubistava u zatvorskim uslovima često viša nego u opštoj populaciji. Faktori koji povećavaju rizik suicida u zatvoru uključuju psihološki stres zbog lišenja slobode, osećaj bespomoćnosti, izolaciju, prethodnu istoriju mentalnih poremećaja, zlostavljanje i nedostatak podrške. Zaštitnik kao NPM ukazao je na važnost izrade Antisuicidalnog protokola, ali i postvencijskih mjera – da se pruži podrška suicidalnim osobama, spriječe negativne posljedice i smanji rizik od novih suicida u okruženju..

4.3 JAVNE ZDRAVSTVENE USTANOVE - psihijatrijska odjeljenja

4.3.1. Odsjek za psihijatriju Opšte bolnice u Nikšiću

Tim NPM obišao je odsjek za psihijatriju u junu i oktobru 2024. godine.

Imajući u vidu da su standardi koji utvrđuju položaj i način postupanja prema osobama sa mentalnim teškoćama, koje se nalaze u rezidencijalnim ustanovama, utemeljeni u velikom broju međunarodnih,

⁹ Izdržavanje zatvorske kazne, CPT/Inf(92)3-part2

regionalnih i nacionalnih instrumenata Zaštitnik kao NPM kontinuirano ukazuje da psihijatrijski pacijenti treba da budu liječeni na human način sa poštovanjem i dostojanstveno.

Osnovna zapažanja:

Opšti utisak tima NPM-a nakon obavljenog monitoringa je da su uslovi za boravak pacijenata na Odsjeku psihijatrije u Nikšiću zadovoljavajući.

Kadrovski problemi i dalje su prisutni što se odnosi na značajan deficit zaposlenih - od predviđenih 28 radnih mjesta, popunjeno je samo 17, uključujući ključne pozicije kao što su psihijatri, medicinske sestre i tehničari. Nedostatak ljekara u konačnom se može odraziti na kvalitet pružene zdravstvene usluge, ali predstavlja i rizik od sindroma pregorijevanja.

Farmakološki tretman dominira, radno-okupacione i psihosocijalne terapije su ograničene. Terapijske zajednice i aktivnosti se sprovode, ali su sadržajno ograničene (dominiraju crtanje, društvene igre itd.). Materijal za sprovođenje radno-okupacionih aktivnosti neophodno je obezbijediti u svakom konkretnom slučaju iz sredstava bolnice.

Pregledom dokumentacije tim NPM-a je ukazao na spornu odredbu Ugovora koji pacijenti potpisuju na prijemu, a koja se odnosi na to da će pacijentu koji na lični zahtjev zatraži prijevremeni otpust ili u slučaju narušavanja kućnog reda i kršenja obaveza iz ugovora, izgubiti pravo na sljedeće bolničko liječenje na Odjeljenju psihijatrije JZU Opšta bolnica Nikšić u trajanju od 6 mjeseci. Zaštitnik kao NPM ukazuje da je pravo na zdravstvenu zaštitu jedno od osnovnih ljudskih prava zagarantovano međunarodnim standardima i nacionalnim zakonodavstvom.

Prema podacima koje je tim NPM- a dobio kontrola pritužbi koje pacijenti odlažu u sandučić, ne vrši se redovno (razmak od šest mjeseci), što obesmišljava njihovu svrhu. *Prema mišljenju CPT-a, interni sistem za podnošenje pritužbi treba da osigura da pacijenti mogu u svakom trenutku podnijeti povjerljive pisane pritužbe i odložiti ih u zaključanu kutiju predviđenu za tu svrhu (ključ od koje ima samo direktor ustanove i/ili određeni delegat). Ova kutija treba da se nalazi u svakoj smještajnoj jedinici. Pacijenti bi trebalo da dobiju pisanu potvrdu o prijemu svake pritužbe u razumnom roku, kao i obrazložene pisane odgovore na svoje pritužbe (odgovore na ishod pritužbi u blagovremenom roku).¹⁰ Takođe, svaka pritužba treba da bude propisno evidentirana, a uprava bolnice bi trebalo da koristi pritužbe kao sredstvo za unapređenje svojih praksi u okviru sistema kliničkog upravljanja.*

Kada su u pitanju informativni materijali tim NPM-a je evidentirao da pacijentima nije dostupna brošura o pravima pacijenata.

Kao i prethodnog puta tim NPM-a ukazao je da psihijatrijsko liječenje treba da se zasniva na individualizovanom pristupu, što podrazumijeva izradu plana liječenja za svakog pacijenta. Praksa boravka na otvorenom se realizuje, ali nije redovna.

Prethodnim obilaskom NPM je ukazao na potrebu da se uspostavi centralni Registar incidenata koji bi sadržavao evidenciju svih neželjenih događaja na Odsjeku. Na Odsjeku postoji "Sveska fizičkih i verbalnih

¹⁰ Jermenija: Posjeta 2019, stav 91(2)

napada na osoblje” koja se vodi od jula 2023. godine, a u kojoj se evidentiraju neželjeni događaji od strane pacijenta prema osoblju Odsjeka. U njoj je bilo evidentirano ukupno 13 incidenata. S obzirom da su mogući i incidenti među samim pacijentima, uspostavljanjem registra o svim incidentima Uprava, a i spoljna nadzorna tijela imali bi bolji uvid u dešavanja koja podrazumijevaju neželjene događaje.

Zaštitnik kao NPM podsjeća na ranije date preporuke:

sačiniti Individualni plan liječenja i rehabilitacije za svakog pacijenta i uložiti u istoriju bolesti ;

ojačati kadrovske kapacitete Odjeljenja u skladu sa Aktom o sistematizaciji;

uspostaviti centralni Registar incidenata koji bi sadržavao evidenciju svih neželjenih događaja na Odsjeku.

Upravi bolnice:

da u što skorijem roku izradi brošuru-informator za pacijente i o mogućnosti ostvarivanja kontakta sa Zaštitnikom prava pacijenata i institucijama koje se bave zaštitom prava pacijenata.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Odsjeku za psihijatriju Nikšić:

izmijeniti spornu odredbu Ugovora koji pacijenti potpisuju na prijemu, a koja nije u skladu sa Zakonom¹¹ ;

uspostaviti redovnu provjeru sandučića za pritužbe uz evidentiranje kada je provjera realizovana.

4.3.3. Specijalna psihijatrijska bolnica Dobrota

Nacionalni mehanizam za prevenciju torture, obavio obilazak Specijalne psihijatrijske bolnice u Dobroti u junu i novembru 2024. godine.

Tokom obilaska sagledano je postupanje na Odjeljenju za akutne psihoze - muško u SBP Dobrota.

Osnovna zapažanja:

Odjeljenje za akutne psihoze na kojem su smješteni muškarci pod velikim je pritiskom kada se sagledaju potrebe za hospitalizacijom i fizički kapacitet Odjeljenja tj. broj kreveta, koji je nedovoljan u odnosu na broj pacijenata kojima je potrebna hitna hospitalizacija. Stoga se vrlo često dešavaju situacije da se u sobama nalaze pomoćni ležajevi i dodatni dušeci kako bi svi pacijenti bili smješteni. Tokom cijele godine, a naročito tokom ljetnje turističke sezone, službenici policije prilikom nailaska na turiste – strance koji su pod dejstvom alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci, dovode ta lica u bolnicu te se tada radi prijem, obrada pacijenta,

¹¹ Zakon o zdravstvenoj zaštiti

kratkotrajna hospitalizacija, kako bi se završila opservacija pacijenta. Ovakve situacije takođe predstavljaju pritisak na smještajne kapacitete jer obično ovakva lica nisu u potrebi za hospitalizacijom.

Materijalni uslovi na Odjeljenju nisu zadovoljavajući, postoji potreba za ulaganjima – sanacijom zidnih površina, toaleta, ali i krova, jer vrlo često dolazi do prokišnjanja kada su obilne padavine.

Na odjeljenju se pored akutih psihoza hospitalizuju i pacijenti sa izrečenim sudskim mjerama i pacijenti sa problemima zavisnosti od alkohola i psihoaktivnih supstanci. Ovakva miješana patologija vrlo je kompleksna u pogledu da se ispoštuje zahtjev bolesti i predstavlja značajan izazov u kliničkoj praksi. Tu se prije svega misli na različite terapijske potrebe, bezbjednosne rizike, kompleksnost interakcije među pacijentima, izazov za osoblje. Ovakvo okruženje zahtijeva individualizovan pristup svakom pacijentu, ali i adekvatnu organizaciju odjeljenja i resursa. Izazov predstavlja balansiranje različitih terapijskih prioriteta, što može dovesti do konflikata u tretmanu i organizaciji resursa. Takođe, izazov predstavlja i složenost terapijskih pristupa jer terapija pacijenata sa zavisnošću zahtijeva detoksikaciju, psihoterapiju i rehabilitaciju, akutne psihoze zahtijevaju stabilizaciju medikamentoznom terapijom i često intenzivnu njegu, pacijenti pod sudskim mjerama često imaju kombinovane dijagnoze (npr. zavisnost i psihozu) što zahtijeva multidisciplinarnan pristup.

Nepostojanje laboratorije u SBP Dobrota i dalje usložnjava proces biohemijskih analiza. Uzorci se nose u opštu bolnicu Kotor. Analizu litemije pacijenti sami plaćaju u privatnim laboratorijama, jer u bolnici Kotor i dalje ne obavljaju ovu analizu. Litemija predstavlja koncentraciju litijuma u krvi, što je ključni parametar u terapiji litijumom, koji se koristi za liječenje psihijatrijskih poremećaja. Litijum je stabilizator raspoloženja, a praćenje njegove koncentracije u krvi je neophodno zbog uskog terapijskog raspona između djelotvorne i toksične doze.

Uvidom u dokumentaciju primjećeno je da je formular za pisani pristanak pacijenta na liječenje u SPB „Dobrota“ nije dostupan na stranim jezicima, iako se hospitalizuju i stranci. U ovom kontekstu trebalo bi pripremiti standardizovane verzije formulara na jeziku koji razumiju ili jeziku koji su najčešće zastupljeni među stranim pacijentima (npr. engleski, ruski itd.).

Hospitalizacija maloljetnika i dalje se realizuje u bolnici iako standardi za njihovu hospitalizaciju nisu zadovoljeni. Ljekari očekuju da će se se ubrzo hospitalizacija maloljetnika realizovati na Klinici za dječju i adolescentnu psihijatriju, u Podgorici. Broj prisilnih hospitalizacija u zadnje tri godine je ujednačen, ali i značajno manji kada pogledamo deceniju unazad. Zaštitnik ponovo ističe da dobrovoljnost podrazumijeva da je pacijent svoju odluku o hospitalizaciji donio svojevrijedno, bez tuđih uticaja, te da pacijent mora biti informisan o dobrovoljnom davanju pristanka i upoznat sa planom liječenja. Kao i prethodnih godina pojedini pacijenti borave u bolnici, a da za to više nema medicinskih indikacija – socijalni pacijenti. Na ovu problematiku Zaštitnik kontinuirano ukazuje. U konačnom, pacijenti sa kojima je tim obavio razgovore pozitivno su izvještavali o odnosu osoblja prema njima.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Specijalnoj psihijatrijskoj bolnici Dobrota:

pripremiti standardizovane verzije formulara za pisani pristanak pacijenta na liječenje, za strance koji bivaju hospitalizovani, na jeziku koji razumiju ili jeziku koji su najčešće zastupljeni među stranim pacijentima (npr. engleski, ruski itd.);

da se na Odjeljenju postave informativne brošure putem kojih bi pacijenti bili upoznati sa svojim pravima;

Ministarstvu zdravlja:

da se preduzmu koraci za obezbjeđivanje posebnih bolničkih kapaciteta za tretman pacijenata zavisnika od psihoaktivnih supstanci;

da se obezbijedi da psihijatrijski pacijenti sve neophodne analize, poput analize litemije, mogu obaviti u laboratoriji javnih zdravstvenih ustanova.

da se preduzmu koraci ka finansijskoj podršci psihijatrijske bolnice u Dobroti kako bi se sanirali materijalni problemi – prokišnjavanja krova, zidnih površina, toaleta na muškom odjeljenju za akutne psihoze.

4.3.4. Generalna zapažanja u odnosu na tretman psihijatrijskih pacijenata

Kao i prethodnih godina nepohodno je i dalje ulagati napor ka većoj zastupljenosti radno – okupacionih aktivnosti ali i tretmana koji bi podrazumijevao češće zastupljenu savjetodavnu podršku. Upravo organizacija aktivnosti za pacijente u kojima bi osjetili podršku i razumijevanje problema i potreba sa već uključenom medikacijom, daje najbolji efekat.

Nedostatak specijalista psihijatrije i dalje ostaje problem na pojedinim odjeljenjima. Da bi se različiti aspekti psihijatrijske dijagnostike i tretmana koji odgovara iskustvima i potrebama osoba koje žive sa poremećajima mentalnog zdravlja mogli sprovesti na optimalan način kadrovske potrebe je neophodno pravovremeno planirati i adresirati. Nakon obilaska NPM-a npr na Odsjeku za psihijatriju u Nikšiću zabilježili smo da je od 28 predviđenih radnih mjesta, popunjeno je samo 17, uključujući psihijatre, medicinske sestre i tehničare. Ovo može uticati na kvalitet zdravstvene zaštite i povećati rizik od sindroma pregorijevanja kod osoblja.

U SPB Dobrota pored tzv. socijalnih pacijenata na koje Zaštitnik godinama ukazuje, problem predstavlja i miješanje patologije na odjeljenjima. Na odjeljenju za akutne psihoze se liječe pacijenti s akutnim psihozama, sudskim mjerama i zavisnošću od alkohola i psihoaktivnih supstanci, što stvara kompleksno okruženje s različitim terapijskim potrebama i bezbjednosnim izazovima. Balansiranje tretmana, organizacija resursa i prilagođavanje terapijskih pristupa zahtijevaju individualizovan i multidisciplinarn pristup. Ključni izazov je usklađivanje tretmana za pacijente s različitim dijagnozama, što može dovesti do konflikata u organizaciji i terapiji. Zaključak je da ovakvo okruženje zahtijeva bolju strukturu, jasne protokole i dodatne resurse kako bi se osigurao efikasan i siguran tretman za sve pacijente.

4.4 USTANOVE SOCIJALNE ZAŠTITE

NPM je u 2024. godini obišao javne ustanove za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica JU Dom starih „Bijelo Polje“, JU Dom starih „Pljevlja“, JU „Komanski most“, javna ustanova za zbrinjavanje djece lišene roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama JU Dječiji dom „Mladost“ Bijela.

4.4.1. JU Dom starih „Bijelo Polje“

Na dan posjete JU Dom starih „Bijelo Polje“ je imao ukupno 159 korisnika/ca na stalnom smještaju (83 ženskog i 76 korisnika muškog pola).

Od strane Centra za socijalni rad je upućeno 126 korisnika, dok je ugovor sa domom sklopilo 35 korisnika/ca. Od ukupnog broja korisnika/ca Doma (159) njih 57 se nalazilo na odjeljenjima za smještaj gerijatrijske populacije, 55 korisnik/ca su bili u potrebi za palijativnom njegom, dok je 19 korisnika/ca imalo dijagnozu demencije.

Osnovna zapažanja:

Materijalni uslovi za boravak korisnika uglavnom su dobri, s tim da postoji potreba za određena materijalna ulaganja - sanaciju oštećenih zidnih površina, podova. Takođe, izdvaja problem sa teretnim liftom koji nedostaje u zgradi. U praksi ovaj problem najviše se ističe kada su u pitanju nepokretni korisnici i preminuli, kada su medicinske sestre prinuđene da ova lica nose niz stepenice. Domu nedostaje i ambulantno vozilo što otežava transport korisnika ka zdravstvenim ustanovama.

Dom ima potrebe za ljudskim resursima i zapažen je kadrovski deficit u stručnoj i zdravstvenoj službi. NPM ukazuje i na stav CPT da treba obezbijediti odgovarajući broj osoblja u svakom momentu, uključujući noću i tokom vikenda.

Tim je zapazio da se kod terapije Clozapinom kod korisnika koji svakodnevno koriste ovaj lijek u terapiji ne vrši redovna kontrola krvne slike (bijele krvne loze) u skladu sa preporukama za korišćenje ovog lijeka. U ovakvim situacijama, a imajući u vidu potencijalno i letalan ishod (smrt) kao neželjenu komplikaciju primjene Clozapina, neophodno preduzeti sve mjere u skladu sa preporukama za korišćenje ovog lijeka, a koje podrazumijevaju redovne kontrole krvne slike –bijele krvne loze, kako bi se na vrijeme uočili i prevenirali neželjeni efekti.

Tokom 2023. godine dva korisnika su izvršila suicid u Domu. U cilju boljeg praćenja i postupanja sa korisnicima koji pokazuju suicidalno ponašanje, neophodno je sačiniti Protokol za postupanje kod suicidalnih pacijenata. Protokol bi trebao sadržati jasne procedure tj. „korake“ postupanja kod korisnika koji ispoljavaju suicidalno ponašanje, uključujući skale procjene suicidalnog rizika i neophodne mjere i postupke pojačanog nadzora suicidalnog korisnika u cilju prevencije fatalnog ishoda.

Tim NPM- a je zapazio da je u Domu sistem žalbi i pritužbi funkcionisao na osnovu verbalnog saopštavanja i podnošenja pisanih žalbi putem arhive ili sandučića. Tim je zapazio da na odjeljenjima ne postoji istaknuto uputstvo ili eventualno brošure kako korisnici mogu realizovati ili uputiti primjedbe. Intervjuisani korisnici nisu bili upućeni u procedure za podnošenje žalbi.

Tokom posjete Domu predstavnici NPM-a obavili su razgovore sa više korisnika usluga Doma. Korisnici su se pohvalno izražavali o uslovima smještaja, odnosu i ponašanju zaposlenog osoblja. Nijedan od intervjuisanih korisnika nije uložio žalbu bilo koje vrste koja bi implicirala na eventualno zlostavljanje ili torturu od strane zaposlenih.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke JU Dom za stare „Bijelo Polje“ :

da se preduzmu aktivnosti u cilju saniranja oštećenja na podovima i zidovima;
da se preduzmu mjere u skladu sa preporukama za korišćenje lijeka Clozapin, a koje podrazumijevaju redovne kontrole krvne slike;
da se preuzmu mjere ka izradi Programa za prevenciju samoubistava korisnika - antisuicidalni protokol, sa jasno definisanim preventivskim i postvencijskim mjerama;
da se postave obavještenja ili Informativne brošure u kojima su korisnicima objašnjeni svakodnevni način rada ustanove i prava korisnika – uključujući informacije o procedurama za ulaganje pritužbi i tijelima kojima je moguće uložiti pritužbe;
da se pritužbe upućene Upravi ustanove bilježe u posebnom registru;

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije:

da se preduzmu mjere kako bi objekat bio potpuno funkcionalan – teretni lift, ambulantno vozilo;
da se preduzmu mjere za prevenciju osipanja medicinskog kadra iz ustanova socijalne zaštite;

4.4.2. JU Dom starih „Pljevlja“

Ustanova ima kapacitet za smještaj 62 korisnika/ca.

Na dan posjete JU Dom starih Pljevlja ima ukupno 54 korisnika/ca na stalnom smještaju (37 ženskog i 17 korisnika muškog pola).

Od strane Centra za socijalni rad bilo je upućeno 44 korisnika, dok je ugovor sa domom sklopilo 10 korisnika/ca. Od ukupnog broja korisnika/ca Doma (54) njih 31 se nalazilo na odjeljenjima za smještaj gerijatrijske populacije, 23 korisnik/ca su bili u potrebi za palijativnom njegom i imalo dijagnozu demencije.

Osnovna zapažanja:

Materijalni uslovi za boravak korisnika su dobri, higijena je bila na adekvatnom nivou. Sobe su prostrane, imaju dovoljno svjetlosti, opremljene su televizijom, frižiderom, imaju izlaz na terasu.

Dom ima potrebe za ljudskim resursima i zapažen je kadrovski deficit u stručnoj i zdravstvenoj službi. Tokom obilaska zatekli smo korisnike/ce sa raznovrsnim zdravstvenim potrebama. Nedostaju kadrovi poput njegovatelja/ca -tri upražnjena mjesta, fizioterapeuta/kinja, radno-okupacionih terapeuta/kinja (2 upražnjena mjesta) i drugih. Uloga radno okupacionih terapeuta/kinja je da pomažu korisnicima da povrate ili zadrže fizičke, mentalne i socijalne funkcije kroz razne aktivnosti, da utiču na povećanje samostalnosti - da nauče ili ponovo usvoje vještine potrebne za obavljanje svakodnevnih aktivnosti, poput oblačenja, higijene, kuvanja ili

jednostavnih poslova. Takođe, važna je i kognitivna stimulacija - aktivnosti koje podstiču pamćenje, pažnju i donošenje odluka su ključne za korisnike sa kognitivnim oštećenjima ili demencijom. Zbog manjka vremena, njegovatelji su često primorani da se fokusiraju na osnovne zadatke, što može da se odrazi na pružanje pažnje prilagođene individualnim potrebama korisnika. Demotivišući momenat za zdravstvene kadrove su i plate u ustanovama socijalne zaštite koje su značajano niže u odnosu nakada koji radi u zdravstvenim ustanovama.

Kod korisnika koji koriste psihofarmake poput Clozapina, uočeno je da se laboratorijski nalazi (posebno krvna slika) u nekim slučajevima ne prate u skladu sa preporučenim intervalima. Kod terapije ovim lijekom preporuka je da se vrši redovna kontrola krvne slike (bijele krvne loze) u skladu sa preporukama za korišćenje ovog lijeka, kako bi se na vrijeme uočili i prevenirali neželjeni efekti.

Tim NPM- a je zapazio da je važno raditi na povećanju informisanosti korisnika o njihovim pravima, kroz sistematsko informisanje prilikom prijema, dostupnost brošura o pravima i procedurama za podnošenje žalbi, i edukaciju korisnika i njihovih staratelja.

Tokom posjete Domu predstavnici NPM-a obavili su razgovore sa više korisnika usluga Doma. Korisnici su se pohvalno izražavali o uslovima smještaja, odnosu i ponašanju zaposlenog osoblja. Nijedan od intervjuisanih korisnika nije uložio žalbu bilo koje vrste koja bi implicirala na eventualno zlostavljanje ili torturu od strane zaposlenih.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke JU Dom za stare „Pljevlja“ :

da se preduzmu mjere u skladu sa preporukama za korišćenje lijeka Clozapin, a koje podrazumijevaju redovne kontrole krvne slike;
da se postave obavještenja ili Informativne brošure u kojima su korisnicima objašnjeni svakodnevni način rada ustanove i prava korisnika – uključujući informacije o procedurama za ulaganje pritužbi i tijelima kojima je moguće uložiti pritužbe;
da se pritužbe upućene Upravi ustanove bilježe u posebnom registru;

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije:

da se preduzmu mjere za prevenciju osipanja medicinskog kadra iz ustanova socijalne zaštite;

4.4.3. JU „Komanski most“

Obilazak JU Dom starih „Komanski most“ obavljen je u junu 2024. godine.

Broj korisnika/ca bio je 117.

Osnovna zapažanja:

Generalni utisak NPM-a je da su uslovi smještaja dobri i da su uslovi za boravak kako u paviljonima, tako i u dvorištu prijatni. Prostor u sobama, ali i drugim prostorijama prilagođen je potrebama korisnika.

Usluge zdravstvene zaštite sprovode se u skladu sa individualnim planom tretmana i rehabilitacije ali i akutnim potrebama korisnika. Ciljevi u zdravstvenoj njezi korisnika najčešće su dugoročni, ali kontinuirana evaluacija više kratkoročnih ciljeva omogućava srednjem medicinskom kadru praćenje stanja korisnika. U kontekstu brige i njege, prilikom promjene pelena, presvlačenja i održavanje njege korisnika Zaštitnik ističe da se u svakoj situaciji mora voditi računa o zaštiti njihove privatnosti (korišćenjem paravana kako korisnik ne bi bio izložen pogledima drugih).

Povremene epidemiološki interesantne situacije koje se mogu javiti u ustanovama kolektivnog smještaja, poput šuge, varicele, hepatitisa i sl. Zavod pravovremeno prijavljuje Institutu za javno zdravlje Crne Gore. Timu NPM-a je predočeno da je prema važećim standardima epidemija šuge u Zavodu bila okončana. Štićenici su vakcinisani.

NPM je već ukazao da je tokom obilazaka ustanova socijalnog tipa koje upošljavaju zdravstveni kadar, zapazio da se iste, suočavaju sa problemom osipanja istog i smanjenim interesovanjem za novim zapošljavanjem, zbog značajnih disproporcija u visini koeficijenata – zarada zdravstvenog kadra istih kvalifikacija zaposlenog u zdravstvenim ustanovama koje su u nadležnosti Ministarstva zdravlja.

Stručni radnici su prisustvovali brojnim edukacijama u prethodnom periodu. U situacijama kada su korisnici agitirani ili uznemireni ne primjenjuju se nikakve restriktivne mjere (izolacija, fiksacija i sl.). U ovom kontekstu neophodno je da zdravstveni i stručni kadar u ustanovi prođe obuku za primjenu Postupa deeskalacije te u skladu sa time da ustanova donese smjernice za smirivanje uznemirenih korisnika.

Planom transformacije Zavoda predviđeno je postepeno smanjivanje broja korisnika usluge smještaja kroz razvoj vještina za samostalan život i uspostavljanje usluga podrške za život u zajednici i savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga. Kako je navedeno u nacrtu Strategije¹² „deinstitucionalizacija podrazumijeva međusektorski odgovor i treba da bude predmet šire definisanih politika. Pokazatelji uspješnosti procesa deinstitucionalizacije su: smanjen broj korisnika/ca u ustanovama za smještaj; broj usvojenih i realizovanih planova transformacije ustanova za smještaj; broj korisnika/ca koji su izašli iz ustanova za smještaj; broj ustanova koje su pored usluga smještaja, licencirane za pružanje usluga koje podržavaju život u zajednici...“ Iako je i ranijim dokumentima stavljan akcenat na ovu temu, u praksi deinstitucionalizacija nije zaživjela.

¹² STRATEGIJA DEINSTITUCIONALIZACIJE U CRNOJ GORI ZA PERIOD OD 2024. DO 2028. GODINE SA AKCIONIM PLANOM ZA 2024. I 2025. GODINU

Sudskomedicinske obdukcije umrlih štićenika nisu rađene. Članovi porodice nisu zahtijevali iste, dok je Procedurom o reagovanju u slučaju smrti korisnika, između ostalog propisano, da ljekar Hitne pomoći koji utvrđuje smrt utvrdi, ukoliko utvrdi ili posumnja da se radi o nasilnoj smrti, samoubistvu ili nesrećnom slučaju obavještava organ uprave nadležne za poslove policije.

Zaštitnik kao NPM je i ranije ukazao na Stav 104: Po mišljenju CPT-a, kao što je slučaj i sa *drugim zatvorenim institucijama*, kada prisilno hospitalizovani pacijent u psihijatrijskoj bolnici umre, treba obaviti obdukciju, osim ako medicinski organ koji je nezavisan od bolnice, ne odluči da je obdukcija nepotrebna...Uopšteno govoreći, CPT preporučuje da crnogorski organi vlasti uvedu praksu sprovođenja temeljne istrage o smrti svakog psihijatrijskog pacijenta, posebno u cilju utvrđivanja da li postoje pouke koje treba naučiti u pogledu operativnih procedura“.

U odnosu na aktuelno stanje Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke JU Zavod „Komanski most“:

da zdravstveni i stručni kadar u ustanovi prođe obuku za primjenu Postupa deeskalacije te u skladu sa time da ustanova donese smjernice za smirivanje uznemirenih korisnika.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Ministarstvu rada i socijalnog staranja:

da se preduzmu mjere za prevenciju osipanja medicinskog kadra iz ustanova socijalne zaštite

4.4.4. JU Dječiji dom „Mladost“ Bijela

Obilazak JU Dječiji dom „Mladost“ obavljen je u oktobru i novembru 2024. godine.

Cilj obilaska bilo je utvrđivanje okolnosti i postupanja u vanrednim situacijama kod korisnika/ca usluga dječijeg doma „Mladost“ u Bijeloj koji su u prethodnom periodu ispoljili autodestruktivno ponašanje koje se manifestovalo samopovređivanjem i/ili pokušajem suicida i sačinjavanje posebnog izvještaja.

Kroz analizu dokumentacije cilj je bio da se sagleda i povezanost samopovređivanja i emocionalne disregulacije, kao i povezanost samopovređivanja i psiholoških teškoća kod maloljetnika.

Osnovna zapažanja:

Opšti na osnovu dostavljene dokumentacije zaključuje se da je u svakodnevnom radu zaposlenog osoblja prisutan multidisciplinarni pristup svakom korisniku usluga Doma. Ovakav pristup je ostvaren kroz timski rad u izradi „Individualnog plana rada sa korisnikom“ u koji su uključeni voditelji slučaja, vaspitači, psiholozi, rukovodilac službe za negu štićenika i dostupnost zdravstvenih usluga i sam korisnik/ca.

Plan je kreiran na bazi individualnog pristupa u skladu sa mogućnostima, željama i potrebama korisnika/ce. Planovi jasno definišu ciljeve i uloge svakog od članova tima, sa vremenskim okvirima za njihovu realizaciju. Pojedinačne observacije članova tima o radu sa korisnikom/com su evidentirane kroz tzv. „Liste praćenja“ i „Izvještaje o korisniku“. Svi neželjeni događaji se evidentirani u tzv. „Knjizi incidentnih događaja“. U svim

prethodno navedenim dokumentima postoje uredne i blagovremene pisane evidencije vođene od strane zaposlenog osoblja Doma.

Dom ne posjeduje interni Antisuicidalni protokol koji bi obuhvatao skup postupaka i mjera koje je neophodno preduzeti u situacijama kada korisnik/ca ispoljava simptome autodestruktivnog ponašanja. U ovom kontekstu važno je da Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije i JU Dječiji dom „Mladost“ Bijela preduzmu mjere da zajednički izrade Antisuicidalni protokol, uz aktivno učešće stručnog tima sastavljenog od predstavnika Ministarstva, Doma i relevantnih stručnjaka iz oblasti mentalnog zdravlja. Protokol treba da sadrži jasno definisane preventivne mjere, procedure za identifikaciju i procjenu rizika, kao i postvencijske mjere podrške korisnicima i osoblju nakon kriznih situacija. Takođe, neophodno je obezbijediti redovne obuke zaposlenih radi dosljedne primjene protokola u praksi.

Uvidom u medicinsku dokumentaciju korisnika/ca usluga Doma koji su u prethodnom pokušaju ispoljavali izmjene u ponašanju u smislu samopovređivanja/ pokušaja suicida utvrđeno je da je zaposleno osoblje Doma promptno reagovalo, ali da je neophodna medicinska pomoć u situacijama kada je bila neophodna hospitalizacija (bolničko liječenje) kasnila i više mjeseci.

Obzirom da je do skoro jedino rješenje u slučaju potrebe za hospitalizacijom maloljetnih osoba bilo upućivanje na liječenje u inostranstvo (Beograd) datumi prijema na bolničko liječenje su bili uslovljeni odlukama tih referentnih ustanova o datumu prijema, odnosno ukazivanju slobodne bolesničke postelje na tim klinikama. Dakle, suicidalne krize nisu uvijek brzo rješavane – periodi čekanja na medicinske intervencije i hospitalizaciju su varirali od nekoliko sedmica do nekoliko mjeseci.

Takođe, kod svakog novoprimljenog korisnika Doma, a koji u anamnezi ima zabilježene probleme mentalnog zdravlja ili se one evidentiraju po prijemu, neophodno je realizovati psihijatrijski pregled u što kraćem vremenskom roku po prijemu. U dva slučaja primjetili smo da npr prvi izvještaj konsultativnog psihijatra¹³ uslijedio nakon epizode samopovređivanja, dok je u drugoj situaciji¹⁴ izvještaj sačinjen pet mjeseci po prijemu. Takođe, u pojedinim slučajevima iz dokumentacije koja je dostavljena timu NPM-a, nije bilo moguće utvrditi stepen psihološke podrške i intervencija koje su pružene tokom kriznih situacija u Domu.

Većina korisnika usluga doma neposredno po prijemu preživljava emocionalna stanja i reakcije karakteristične za proces adaptacije, obzirom na značajnu promjenu u njihovim životima. Individualna predispozicija ili ranjivost igraju značajnu ulogu u riziku nastanka i načinu ispoljavanja poremećaja prilagođavanja, a koji je neminovno povezan sa stresnom reakcijom (promjenom dotadašnjeg načina života) Inicijalna psihološka procjena, kontinuirano psihološko praćenje i podrška svakom novoprimljenom korisniku/ci su iznimno važni u procesu prihvatanja i prilagođavanja novom načinu života. Analiza slučajeva ukazuje na izražene probleme adaptacije kod novoprimljenih korisnika/ca, što zahteva posebnu pažnju i dodatne mjere podrške. Kako bi se obezbijedio adekvatan proces prilagođavanja, preporučuje se jačanje saradnje sa relevantnim zdravstvenim ustanovama i stručnjacima iz oblasti psihijatrije i psihologije. U ovom segmentu neophodna je podrška resornog ministarstva. Neophodno je razviti i unaprijediti interne mehanizme za praćenje i pružanje kontinuirane psihosocijalne podrške korisnicima, u okviru nadležnosti ustanove i u saradnji sa eksternim stručnjacima.

¹³ Slučaj br. 1

¹⁴ Slučaj br. 3

Takođe, kako bi se izbjeglo čekanje na neophodnu hospitalizaciju u situacijama kada je ista neophodna i prevenirali svi potencijalni rizici od neželjenih događaja koji se mogu desiti u vrijeme trajanja kriznih situacija i čekanja na adekvatnu profesionalnu pomoć, neophodno je da Odjeljenje dječije i adolescentne psihijatrije na Klinici za psihijatriju u Podgorici što prije počne sa radom.

U odnosu na aktuelno stanje Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije i JU Dječiji dom „Mladost“ Bijela:

- izraditi Antisuicidalni protokol sa jasno definisanim preventivnim i postventivnim mjerama;

JU Dječiji dom „Mladost“ Bijela

- ažurno i detaljno bilježiti sve mjere stepenu psihološke podrške i intervencija koje su pružene tokom kriznih situacija u Domu;

Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke Ministarstvu zdravlja:

- preduzeti mjere za hitno otvaranje Odjeljenja za dječiju i adolescentu psihijatriju;
- Obezbjedivanje urgentnog smještaja za djecu ili obezbjeđenje smještaja za urgentna stanja kod djece u Dobroti a naročito za djecu iznad 16-te godine života.

4.4.5. Generalna zapazanja u odnosu na ustanove socijalne zaštite

Položaj korisnika u domovima za stare iz percepcije NPM-a bavi se prevshodno situacijama kada je korisnicima ograničeno kretanje (odjeljenja za demenciju) ali i ostalim aspektima gdje NPM uoči da je potrebno unaprijediti sistem.

I u ovoj izvještajnoj godini rezidencijalne ustanove socijalne zaštite suočavaju sa manjkom zdravstvenog i stručnog kadra i generalno smanjenim interesovanjem zdravstvenog kadra za zapošljavanjem, zbog značajnih disproporcija u visini koeficijenata – zarada zdravstvenog kadra istih kvalifikacija zaposlenog u zdravstvenim ustanovama koje su u nadležnosti Ministarstva zdravlja.

Manjak zdravstvenog i stručnog kadra u rezidencijalnim ustanovama socijalne zaštite može negativno da utiče na kvalitet brige o korisnicima. Nedostatak osoblja može dovesti do preopterećenosti postojećih zaposlenih, što smanjuje vrijeme i pažnju posvećenu svakom korisniku. To može rezultirati sporijim reagovanjem na medicinske i socijalne potrebe, lošijom kontrolom hroničnih oboljenja, neadekvatnom terapijom i povećanim rizikom od zanemarivanja. Takođe, smanjeno interesovanje stručnog kadra za zapošljavanjem otežava održavanje standarda njege i dodatno ugrožava dobrobit korisnika, koji su često ranjive grupe sa složenim zdravstvenim i socijalnim potrebama.

U Ju Dječiji dom „Mladost“ Bijela kada su u pitanju korisnici sa zabilježenim problemima mentalnog zdravlja koji su ispoljavali autodestruktivno ponašanje neophodna medicinska pomoć, u situacijama kada je

neophodna hospitalizacija (bolničko liječenje), kasnila je i više mjeseci, iz razloga što se hospitalizacija realizuje u Beogradu. Stoga Zaštitnik ponavlja neophodnost što hitnijeg otvaranja odjeljenja za dječiju i adolescentnu psihijatriju u Podgorici.

4.4.6. Analiza smrtnih slučajeva u UIKS-u u 2023. godini

Izradi analize se pristupilo sa ciljem da se sagleda postupanje UIKS-a, odnosno zdravstvene službe u slučaju teških hroničnih bolesti koje su dovele do smrtnog ishoda, te da se utvrdi postupanje u slučaju smrtnih ishoda suicidom i generalno na koji način se postupa u slučaju smrtnih ishoda onih koji se nalaze u penalnom sistemu.

Tim NPM-a je u više navrata posjetio UIKS, i to u septembru 2023. godine, u februaru i maju 2024. godine.

Tokom obilazaka tim NPM-a je obavio razgovore sa zaposlenima u zdravstvenoj službi, izvršen je neposredan uvid u dokumentaciju, uslove u stacionaru koji je smješten u Istražnom zatvoru, sagledana je opremljenost zdravstvene službe. Uvid je obavljen u devet medicinskih kartona u slučaju smrti koje su se desile u 2023. godini.

Zatraženi su podaci od Centra za patologiju i Centra za sudsku medicinu, da li je u konkretnim slučajevima rađena patološko-anatomska obdukcija i sudsko medicinska – obdukcija.

Na kraju analize date su preporuke za dalje postupanje UIKS-a u cilju prevencije kršenja, odnosno zaštite poštovanja ljudskih prava lica koja se nalaze u pritvoru ili na izdržavanju kazne zatvora u UIKS-u.

Zaključak i preporuke:

Zaštitnik još od 2017. godine u više navrata ukazuje na neophodnost donešenja protokola za prevenciju suicida. Programi prevencije te razvijanje suicidalnih profila koji će biti korišćeni za otkrivanje grupa i situacija visokog rizika važni su da bi se uticalo na smanjenje stope samoubistva i pokušaja samoubistva. U preventivnom mandatu, nakon obilazaka NPM-a¹⁵, 2022. godine, upućene su preporuke za nabavku defibrilatora.

U svim slučajevima gdje se radilo o nasilnoj smrti ili smrti čiji uzrok nije bio poznat rađena je obdukcija. Obdukcije su rađene u Centru za sudsku medicinu KCCG, ali nalazi obdukcije nijesu povratno dostavljeni medicinskoj službi matične ustanove tj. UIKS-a, gdje je zatvorenik izvršavao zatvorsku kaznu i odakle je upućen na dalju proceduru.

Primjećujemo da bi u ovom segmentu važno bilo da postoji međuinstitucionalna saradnja tj. da u cilju boljeg uvida u prethodno liječenje, kao i uvida u stvarni razlog smrti, izvještaji obdukcionih nalaza preminulih zatvorenika budu dostavljeni zdravstvenoj službi UIKS-a.

Evropski komitet za prevenciju torture u svojim izještajima opisuje slične situacije i navodi „U ovom kontekstu, [uprava zatvora] bi takođe trebalo da preduzme proaktivne mere kako bi postala stranka koja zahtijeva sve obdukcije u vezi sa zatvorenicima [...]. Dalje, Komitet preporučuje da [uprava zatvora] sistematski dijeli

¹⁵ Izvještaj dostupan na https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/119/izvje--taj%20o%20obilasku%20uiks-a.pdf.

sadržaj bilo kog obdukcijskog izveštaja sa relevantnim rukovodstvom zatvora, kao i sa svojim zdravstvenim osobljem, posebno u cilju utvrđivanja da li postoje lekcije koje se mogu naučiti u pogledu operativnih procedura za buduće slične epizode.“¹⁶ „[...] za medicinsko osoblje, posebno bi bilo od suštinskog značaja da zna stvarni uzrok smrti, a posebno rezultate toksikoloških testova, kako bi se identifikovali osnovni problemi i efikasnije spriječili slični incidenti u budućnosti.“¹⁷

Odgovor UIKS ¹⁸:

Uprava će intenzivirati saradnju sa KCCG , Centrom za sudsku medicinu u dijelu dostavljanja obdukcionih nalaza smrtnih slučajeva lica lišenih slobode UIKS-a Sektoru za zdravstvenu zaštitu, sve u cilju boljeg uvida u prethodno liječenje pacijenata i utvrđivanja uzroka smrti i preveniranja eventualnih propusta, a koji slučajevi svakako mogu biti primjer dobre prakse u preveniranju budućih.

U analiziranim slučajevima, gdje je rađena kardiopulmonalna reanimacija u UIKS-u, primjetili smo da je masaža srca rađena manuelnom (ručnom) metodom, uz odsustvo upotrebe defibrilatora, iako je opisana ručna metoda manje efikasna u praksi i da potencijalno može uzrokovati neželjene komplikacije (prelome - frakture rebara, što je i potvrđeno obdukcionim nalazom kod zatvorenika XX).

Preporučuje se Upravi UIKS-a nabavka defibrilatora za potrebe KPCR (kardiopulmonalne i cerebralne reanimacije) i obuka medicinskog osoblja za rukovanje istim.

Odgovor UIKS:

Tokom 2023. kroz postupak javnih nabavki izvršena je nabavka osnovne i napredne medicinske opreme među kojima i 2 defibrilatora. Nakon isporučivanja istih UIKS-u obavljena je i obuka medicinskog osoblja, kako od strane distributera tako i od strane doktora interniste. U tekućoj godini planirana je nabavka još jednog defibrilatora. Programom stručnog usavršavanja službenika UIKS-a za 2024 – 2025 planirana je obuka medicinskog osoblja za rukovanje defibrilatorom u slučaju KPCR (kardiopulmonalne i cerebralne reanimacije), kojoj će prisustvovati cjelokupan medicinski kadar.

Podsjećamo da CPT preporučuje da [...] vlasti preduzmu korake kako bi osigurale da osoba kompetentna za pružanje prve pomoći (koja ima važeću sertifikaciju za obuku u primeni kardiopulmonalne reanimacije i upotrebi automatskog eksternog defibrilatora) bude uvijek prisutna u svakom zatvorskom objektu, uključujući noću i vikendom; po mogućnosti, ova osoba bi trebalo da bude kvalifikovana medicinska sestra, posebno u ustanovama koje imaju stacionarnu ambulantu.¹⁹ CPT preporučuje da svaki zatvor bude opremljen sa defibrilatorom i kiseonikom, kao i sa elektrokardiografskim (EKG) aparatom, kao minimum.²⁰

¹⁶ Sjeverna Makedonija: Posjeta 2019. [tačka 94].

¹⁷ Luksemburg: Posjeta 2009. [nacrt] [tačka 50].

¹⁸ Komentar na nacrt izvještaja, U-KD-br: 723/23/24

¹⁹ Poljska: Posjeta 2017. [tačka 76] / Švedska: Posjeta 2021. [tačka 42] / Azerbejdžan: Posjeta 2015. [tačka 39] / Bugarska: Posjeta 2021. [tačka 51]

²⁰ Rumunija: Posjeta 2018. [tačka 112]

Praksa je pokazala da u penalnim ustanovama nisu rijetki protesti pritvorenih i zatvorenih lica u vidu samoinicijativnog štrajka glađu. Prevencija neželjenih posljedica i jasno definisani medicinski postupci u ovakvim situacijama, trebali bi biti definisani internim protokolom o postupanju u slučaju štrajka glađu. Prema mišljenju CPT-a „Ako se donese odluka da se prisilno hrani zatvorenik koji štrajkuje glađu, takva odluka treba da se zasniva na medicinskoj nužnosti i treba da se sprovodi u odgovarajućim uslovima koji odražavaju medicinsku prirodu mjere. Dalje, proces donošenja odluke treba da prati utvrđenu proceduru, koja sadrži dovoljno zaštitnih mjera, uključujući nezavisno medicinsko odlučivanje. Takođe, pravni lijek treba da bude dostupan i svi aspekti sprovođenja odluke treba adekvatno da se nadziru. Metode koje se koriste za sprovođenje prisilnog hranjenja ne bi trebalo da budu nepotrebno bolne i trebalo bi da se primenjuju sa vještinom i minimalnom silom. Prisilno hranjenje treba da narušava fizički integritet štrajkača glađu što je manje moguće. Bilo kakvo pribjegavanje fizičkom pritisku treba strogo ograničiti na ono što je neophodno za osiguranje sprovođenja prisilnog hranjenja. Takav pritisak treba tretirati kao medicinsko pitanje. Prisilno hranjenje zatvorenika bez ispunjavanja gore navedenih standarda moglo bi vrlo lako predstavljati nečovječno ili ponižavajuće postupanje.“²¹

Sa navedenim u vezi, preporučuje se definisanje medicinskog protokola o postupanju u slučaju odbijanja unošenja hrane i vode, odnosno štrajka glađu i žeđu.

Odgovor UIKS:

U okviru uputstva o zdravstvenoj zaštiti pritvorenih i osuđenih lica iz 2019. godine, koje je i dalje na snazi između ostalih procedura obuhvaćena je i procedura za lica u štrajku. Međutim UIKS će posebnom internom procedurom – protokolom u potpunosti jasno razraditi cjelokupni protokol o postupanju u slučaju štrajka glađu što podrazumijeva i medicinske postupke u ovakvim situacijama, a sve u skladu sa međunarodnim standardima u konkretnom slučaju.

Tokom 2023. godine tri zatvorenika su izvršila suicid. NPM ukazuje da u cilju boljeg praćenja i postupanja sa zatvorenicima koji pokazuju autodestruktivno - suicidalno ponašanje, nepohodno izraditi Program za prevenciju samoubistava u zatvorima ili Protokol za postupanje kod suicidalnih pacijenata.

Protokol bi trebao sadržati jasne procedure tj. „korake“ postupanja kod pritvorenih/zatvorenih lica koji ispoljavaju suicidalno ponašanje, uključujući skale procjene suicidalnog rizika i neophodne mjere i postupke pojačanog nadzora suicidalnog pacijenta u cilju prevencije fatalnog ishoda, kako je to već obrazloženo.

Primjećujemo da je jedan od zatvorenika u stacionaru Istražnog zatvora pokušao suicid putem samotrovanja i izlaganja antiepilepticima, sedativima-hipnoticima, antiparkinsonicima i psihotropnim lijekovima 23. jula 2023. godine, a da je preminuo četiri dana kasnije tj. 27. jula 2024. godine. Iako nalaz obdukcije ukazuje da je smrt je prirodna i nastupila je usled naglog pogoršanja teškog i dugotrajnog aterosklerotskog oboljenja srca i njegovih krvnih sudova, postavlja se pitanje bezbjednosti i posjedovanja lijekova kojim je pokušao suicid.

„Osoba identifikovana kao rizik za samoubistvo treba, dok god je potrebno, da bude pod posebnim režimom posmatranja. Dalje, takve osobe ne bi trebalo da imaju lak pristup sredstvima za izvršenje samoubistva

²¹ Španija: Poseta 2007. (januar) [tačka 14]

(rešetke na prozorima ćelije, polomljeno staklo, pojasevi ili kravate itd.). Gdje god je moguće, osoba treba da bude smještena u ćeliju koja nema tačke za vezivanje. Takođe treba preduzeti korake kako bi se osigurao pravilan protok informacija - kako unutar određenog objekta, tako i, po potrebi, između objekata (i preciznije između njihovih zdravstvenih službi) - o osobama koje su identifikovane kao potencijalno rizične.²²... "vlasti uvedu standardni algoritam za procenu rizika od samoubistva (i samopovređivanja) u zatvorima; takav alat treba, posebno, da osigura da zavisnost od droga i/ili alkohola bude adekvatno uzeta u obzir u procesu procene kao faktori koji potencijalno povećavaju rizik od samoubistva. Dalje, treba preduzeti korake kako bi se osiguralo da informacije o zatvoreniku koji je u riziku od samoubistva ili samopovređivanja budu u potpunosti i pravovremeno prenijete svima koji imaju ulogu u brizi za zatvorenika, uključujući i kada on ili ona bude premeštena u drugi objekat."²³

Kada uporedimo podatke koje je NPM prikazao 2018. godine na međunarodnom sastanku na temu „Prevenција suicida i predoziranja u ustanovama detencije; status NPM-a u državama članicama“ da su u periodu od 2008. do 2018. godine u crnogorskim zatvorima zabilježena dva suicida, a da od 2019. godine postoji blagi porast ovih slučajeva, ne isključujući i porast zatvorske populacije, **Zaštitnik kao NPM ponavlja da je neophodno što prije izraditi dokument koji bi definisao neophodne korake za prevenciju i spriječavanje suicida kod pritvorenih i zatvorenih lica. Zaštitnik je u više navrata u preventivnom i reaktivnom mandatu upućivao preporuke na ovu temu.**

Prevenција suicida u zatvorima je složen i višeslojan proces koji zahtijeva pažnju na različite aspekte života zatvorenika i njihove psihološke, socijalne i medicinske potrebe. Takođe, za ona lica koja su pokušala suicid važno je organizovati postsuicidalnu podršku (postvencijsku podršku) koja bi bila sveobuhvatna i prilagođena individualnim potrebama zatvorenika kako bi se obezbijedio njihov potpuni oporavak i smanjio rizik od ponovljenih pokušaja samoubistva.

Odgovor UIKS ²⁴:

Povodom izrade antisuicidalnog protokola Sektor za zdravstvenu zaštitu u okviru UIKS-a u cilju izrade istog ostvarena je saradnja sa nadležnom specijalnom zdravstvenom ustanovom, odnosno stručnim licima iz te oblasti koja će pružiti smjernice sa jasno definisanim prevencijskim i postvencijskim mjerama.

Analizom toka bolesti zatvorenika UIKS-a kod kojih je došlo do smrti uslijed postojanja teških hroničnih bolesti, može se zaključiti da je ovim pacijentima pružena adekvatna zdravstvena zaštita u UIKS-u i da su isti redovno odvođeni van ustanove zbog potrebe dijagnostike i liječenja.

²² Opšti izvještaj (1992) [tačka 59] / Holandija (Kariipski deo): Posjeta 2014. [tačka 65]

²³ Italija: Posjeta 2010. [tačka 14]

²⁴ Komentar na nacrt izvještaja, U-KD-br: 723/23/24.

4.5 MIGRANTI I IZBJEGLICE

4.5.1. Prihvatilište za strance

Tim NPM- realizovao je obilazak u februaru 2024. godine.

Prihvatilište za strance ima kapacitet od 40 smještajnih kreveta za strane državljane. Prihvatilište zbrinjava strane državljane koji nemaju dokumenta ili su počinioci krivičnih djela koji čekaju deportaciju.

Stranci su u Prihvatilištu međusobno razdvojeni po polu. Muški dio sadrži ukupno šest soba različitih kapaciteta, od dva do deset kreveta i jednu sobu za pojačani nadzor koja je imala pet kreveta.

Osnovna zapažanja:

Utisak NPM-a je da su uslovi smještaja i uslovi za boravak adekvatni kada se sagledaju higijenski uslovi i opremljenost potrebnim mobilijarom.

U odnosu na unapređenje rada zdravstvene službe, a u skladu sa standardima i stavovima CPT-a bilo bi važno obezbijediti svakodnevno prisustvo medicinske sestre sa punim radnim vremenom obučene za pružanje usluga iz oblasti zdravstvene zaštite iz njene nadležnosti, uključujući i redovnu administraciju lijekova stranim državljanima koji su na hroničnoj medikamentoznoj terapiji. Dalje, bilo bi neophodno obezbjeđivanje opreme za reanimaciju - defibrilator, kiseonik ili ambu balon, kao i edukacija osoblja za pravilno korišćenje ove opreme.

CPT je nakon nadzora ustanovama koja strancima ograničavaju slobodu kretanja ukazivao na neophodnost *da se organizuje svakodnevno prisustvo osobe sa priznatom kvalifikacijom medicinske sestre, koja bi posebno, mogla obavljati početni medicinski pregled novih pridošlica, primati zahtjeve stranih državljana za pregled kod ljekara, obezbijediti pružanje i distribuciju propisanih lijekova, voditi medicinsku dokumentaciju (time osiguravajući povjerljivost medicinskih podataka) i nadzirati opšte higijenske uslove; da osoba osposobljena za pružanje prve pomoći (koja bi trebala biti obučena za primenu reanimacije (CPR) i upotrebu defibrilatora) bude prisutna tokom svake noćne smjene; po mogućnosti, ta osoba bi trebala biti kvalifikovana medicinska sestra; osigurati pritvorenima pristup hitnoj medicinskoj i stomatološkoj njezi, te odgovarajuću psihološku/psihijatrijsku pomoć [...]*²⁵

Kada je u pitanju oprema, standard je da ustanove moraju biti opremljene adekvatnom opremom (uključujući opremu za spašavanje života kao što su defibrilatori, kiseonik i nebulizatori koji se koriste za liječenje astme, cistične fibroze i drugih respiratornih bolesti ili poremećaja) koja je ispravna i funkcionalna.²⁶

Tim NPM-a je tokom posjete obavio povjerljiv razgovor sa stranim državljaninom koji se nalazio u Prihvatilištu oko 20-ak dana. On je bio zadovoljan uslovima boravka, ponašanjem i ophođenjem osoblja prema njemu. Potvrdio je da ima mogućnost korišćenja mobilnog telefona, da je svakodnevno organizovan boravak napolju

²⁵ CPT - Finland: Visit 2003 [para. 43] / Netherlands (Aruba): Visit 2007 [para. 51] / Poland: Visit 2017 [para. 43] / Bulgaria: Visit 2017 [para. 56]

²⁶ Bulgaria: Visit 2018 [para. 33]

u jutarnjim i popodnevnim časovima, takođe je izrazio zadovoljstvo u odnosu na ponuđene obroke, njihovu količinu i kvalitet.

Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke Prihvatištu za strance:

- da postojeći Pravilnik o pravilima boravka i kućnom redu u što skorijem periodu bude javno istaknut u Prihvatištu, dostupan na više stranih jezika ili u formi lifleta distribuiran svakom stranom licu na prijemu;
- da se preduzmu koraci kako bi bilo omogućeno svakodnevno prisustvo medicinske sestre sa punim radnim vremenom obučene za pružanje usluga iz oblasti zdravstvene zaštite iz njene nadležnosti, uključujući i redovnu administraciju lijekova stranim državljanima koji su na hroničnoj medikamentoznoj terapiji;
- da se preduzmu koraci da Prihvatište posjeduje opremu za reanimaciju - defibrilator, kiseonik ili ambu balon.

4.5.3. Prinudna udaljenja stranaca

Prema pristigloj dokumentaciji, koja je upućena od sektora Granične policije, tokom 2024. godine broj lica koja su prinudno udaljenja bio je 32 lica.

Primjetan je trend pada u odnosu na prethodne godine – u 2023. godini realizovana su 43 prinudna udaljenja, u 2022. godini realizovana su 64 prinudna udaljenja, u 2021. godini bilo je 114 prinudnih udaljenja, u 2020. godini taj broj je iznosio 138, dok je u 2019. godini bilo 144.

Na osnovu uvida u dostavljaju dokumentaciju, zaključeno je da se svakom licu prije donošenja Rješenja o protjerivanju odnosno Rješenja o izvršenju Rješenja o protjerivanju omogućiti da učestvuju u postupku, te da se izjasni na okolnosti zbog kojeg se vodi postupak, a što se potvrđuje potpisom stranke na Zapisnik.

Tokom postupka, donose se Rješenja o protjerivanju kao i Rješenja o izvršenju rješenja o protjerivanju, koja se uručuju stranci odmah.

Lične stvari lica, koja budu oduzeta prilikom lišavanja slobode se vrata licu prilikom udaljenja što se potvrđuje potpisom lica na potvrdi o vraćanju stvari, na kojoj nema zabilježenih primjedbi.

Analizom dostavljene dokumentacije primjećeno je da nije evidentirana nijedna upotreba sredstava prinude prilikom izvršenja prinudnih udaljenja.

V MEĐUNARODNE I DOMAĆE AKTIVNOSTI NPM-a

5.1. Saradnja sa Potkomitetom za prevenciju torture

Član 17 Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture (OPCAT) predviđa da svaka država članica je dužna da ima, odredi ili uvede, najkasnije godinu dana nakon stupanja na snagu ovog protokola ili nakon njegove ratifikacije ili pristupanja ovom protokolu, jedan ili više nezavisnih nacionalnih mehanizama za prevenciju torture na nacionalnom nivou, a član 20 [...] Da bi nacionalni mehanizmi za prevenciju mogli da izvršavaju svoja ovlašćenja, države članice ovog protokola obavezuju se da im obezbede: [...] (f) pravo da imaju kontakte sa Potkomitetom za prevenciju torture, da mu dostavljaju podatke i sastaju se s njim.

NPM Crne Gore, u toku izvještajne godine, nije imao finasijskih mogućnosti da prevede Izvještaj o radu NPM-a za 2024. godinu, na neki od službenih jezika Ujedinjenih nacija i dostavi ga SPT-u, kao ni posebne izvještaje urađene u toku 2024. ili prethodnih godina, tako da ova vrsta saradnje nije ostvarena.

5.2. Učešće na konferencijama, okruglim stolovima i radnim sastancima

Obuka o komunikacijskim vještinama u radu sa maloljetnicima

Za savjetnike u instituciji Zaštitnika organizovana je dvodnevna obuka na temu "Komunikacijske vještine u radu sa maloljetnicima sa fokusom na prepoznavanje znakova mogućeg zlostavljanja".

Učešće na NPM mreži

Tokom sastanka su konstatovani izazovi sa kojima se suočavaju službe za izvršenje krivičnih sankcija usled prenatrpanosti i nedostatka osoblja.

Trening ODIHR: Zaštita ljudskih prava u zatvorima

Savjetnici Danijela Brajković i Mensur Bošnjak bili su učesnici treninga "Zaštita ljudskih prava u zatvorima tokom sprečavanja i borbe protiv nasilnog ekstremizma i radikalizacije koja vodi ka terorizmu".

Trening: Unaprijeđenje tehnika komunikacije sa ranjivim grupama

eminar o komunikacijskim vještinama o radu sa vulnerabilnim grupama za zaposlene u instituciji Zaštitnika, i predstavnike Uprave policije, Državnog tužilaštva i Osnovnog suda za prekršaje održan je u Budvi u decembru 2024. godine.

VI PREDSTAVLJANJE RADA NPM-a

Izvještaj NPM-a za 2023. godinu dostavljen je Skupštini Crne Gore.

U cilju obavještavanja šire javnosti Izvještaj je objavljen na internet stranici institucije Zaštitnika, a zamjenica Zaštitnika, Mirjana Radović, rad NPM-a predstavila je izvještaj NPM-a na Plenumu, u julu 2024 godine.

Izvještaj NPM-a razmotren je na plenumu

U Skupštini Crne Gore razmatran je izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2023. godinu. Zaključke iz godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2023. godinu predstavila je zamjenica Zaštitnika Mirjana Radović.